

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

УНИВЕРЗИТЕТСКИ БИЛТЕН

мај 2020 година
Штип

Број 254, 15 мај 2020 година

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Уредник на издавачка продукција: проф. д-р Лилјана Колева Гудева

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Блажо Боев

Уредници: проф. д-р Мишко Џидров, м-р Ристо Костуранов

Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување: Кире Зафиров

Печати: Печатница „2- Август“ - Штип

ISSN: 1857- 8497

СОДРЖИНА

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА НАСТАВНО- НАУЧНАТА ОБЛАСТ БИОХЕМИЈА И ФИЗИОЛОГИЈА НА ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП	5
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА” - СКРИПТА ОД АС. М-Р ДУШИЦА САНЕВА И ВОН. ПРОФ. ЕЛИЗАБЕТА МИТРЕВА, ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	18
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА” - ПРАКТИКУМ ОД АС. М-Р ДУШИЦА САНЕВА И ВОН. ПРОФ. ЕЛИЗАБЕТА МИТРЕВА, ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	20
РЕЦЕНЗИЈА НА УЧЕБНИКОТ СО НАСЛОВ „БИОФИЗИКА” ОД ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР ЗДЕНКА СТОЈАНОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	22
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „ПРАКТИКУМ ПО МОРФОЛОГИЈА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК 1” ОД ДОЦЕНТ Д-Р ВЕСНА КОЦЕВА И ЛЕКТОР Д-Р НАДИЦА НЕГРИЕВСКА, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	25
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „ЛОГИСТИЧКИ СИСТЕМИ” ОД ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР Д-Р ДРАШКО АТАНАСОСКИ, ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	28
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА“ (УЧЕБНИК) ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р ЗОРИЦА АРSOVA-САРАФИНОВСКА, ДОЦ. Д-Р МАРИЈА ДАРКОВСКА-СЕРАФИМОВСКА И ПРОФ. Д-Р ТРАЈАН БАЛКАНОВ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП	31
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ“ ОД ПРОФ. Д-Р САШО ГЕЛЕВ, ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП	35
РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ ЗА УЧЕБНИК „ПАЦИЕНТИ СО РИЗИК ЗА СТОМАТОЛОШКИ ИНТЕРВЕНЦИИ“ ОД ПРОФ. Д-Р АНА МИНОВСКА, ПРОФ. Д-Р КИРО ПАПАКОЧА, АСИСТЕНТ ДОКТОРАНД МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ И М-Р ОЛИВЕРА ТЕРЗИЕВА-ПЕТРОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, СТОМАТОЛОГИЈА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ”– ШТИП	39

РЕЦЕНЗИЈА НА РАКОПИСОТ „ПАЦИЕНТИ СО РИЗИК ЗА СТОМАТОЛОШКИ ИНТЕРВЕНЦИИ-ПРАКТИКУМ“ ОД ПРОФ. Д-Р АНА МИНОВСКА, ПРОФ. Д-Р КИРО ПАПАКОЧА, АСИСТЕНТ ДОКТОРАНД МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ И М-Р ОЛИВЕРА ТЕРЗИЕВА-ПЕТРОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП	43
ПРЕГЛЕД НА ПРИФАТЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ДОКТОРСКИ ТРУДОВИ ОД НАСТАВНО-НАУЧНИТЕ СОВЕТИ НА ДОКТОРСКИ СТУДИИ	48
ПРЕГЛЕД НА НАСЛОВИ НА ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА МАГИСТЕРСКИ И СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ТРУДОВИ ОДОБРЕНИ ОД НАСТАВНО- НАУЧНИОТ СОВЕТ НА ЕДИНИЦАТА	50

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА
НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ БИОХЕМИЈА И ФИЗИОЛОГИЈА НА
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Со Одлука бр. 2002-57/4 од 3.3.2020 година, донесена на 238. седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 3.3.2020 година, определена е Рецензентска комисија за избор на еден **наставник во сите звања за наставно-научната област биохемија (10201) и физиологија (10207)** на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип во состав:

- **Д-р Ицко Горгоски**, редовен професор за наставно-научната област физиологија, вработен на Природно-математички факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје - претседател;
- **Д-р Јорданка Димовска**, редовен професор во пензија за наставно-научната област физиологија - член;
- **Д-р Татјана Рушковска**, редовен професор за наставно-научната област биохемија и клиничка биохемија, вработена на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип - член.

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Слободен печат“ и „Коха“ на 18.2.2020 година, а во предвидениот рок се пријави:

1. Мире Спасов, доцент доктор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Врз основа на приложената документација од кандидатот, Комисијата во наведениот состав на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Кандидатот **д-р Мире Спасов** е роден на 26.6.1968 година во Штип. Основно и средно образование завршува во Св. Николе.

Редовни студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Природно-математички факултет, отсек Биологија, насока Биохемија и физиологија, запишува во 1988 година. Дипломскиот труд успешно го брани на 1.7.1993 година на тема „Ефектот на високата надворешна температура во интраутериниот и раниот постнатален период врз масата, протеините и нуклеинските киселини во тимусот кај белиот лабораториски стаорец“ под менторство на проф. д-р Јорданка Димовска. Дипломира со просек 8,59 и се стекнува со звање дипломиран инженер по биологија, Биохемиско-физиолошка насока.

Постдипломски магистерски студии запишува на Природно-математичкиот факултет во февруари 2003 година, а сите предвидени испити ги положува до март 2007 година, со просек 9,36. Магистерскиот труд му е од областа на ревматоидниот артритис, а изработката ја изведува дел во лабораториите на Заводот за физиологија и биохемија при Природно-математичкиот факултет, а дел

на Медицинскиот факултет во Скопје, под менторство на проф. д-р Ицко Ѓоргоски. На 23.12.2008 година, на Катедрата за физиологија и биохемија при Природно-математичкиот факултет во Скопје успешно ја брани својата магистерска теза под наслов „Влијанието на колаген индуцираниот артритис врз активноста на AST и ALT кај белиот лабораториски стаорец“, со што се стекнува со степен на научно звање магистер на наука.

Трет циклус на докторски студии запишува во 2009 година на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Природно-математички факултет, Катедра за физиологија и биохемија, под менторство на проф. д-р Ицко Ѓоргоски на тема „Ефектот на колаген индуцираниот артритис врз некои параметри на имунолошкиот статус кај белиот лабораториски стаорец“. Докторатот го брани на 8.1.2015 година, со што се стекнува со степен на научно звање доктор на биолошки науки.

Услови кои треба да ги исполнува кандидатот за избор во звањето вонреден професор, согласно со Законот за високо образование и Правилникот за посебните услови и постапката за избор во наставно-научни, наставно-стручни, научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

- Диплома за завршено соодветно образование - за одбранет докторски труд – **има**;
- Уверение за положени испити на прв циклус на студии, просечен успех **8.59**;
- Уверение за положени испити на втор циклус на студии, просечен успех **9.36**;
- Избор во звање доцент доктор од научната област за која се избира, биохемија и физиологија – **има**;
- Список на објавени најмалку пет (5) рецензирани научни трудови во референтна научна публикација, согласно со Законот за високо образование во последните 5 години, пред објавувањето на огласот за избор – **има**;
- Рецензирана скрипта и рецензиран практикум – **има**;
- Потврда дека се служи со еден странски јазик – **има**;
- Уверение за државјанство - **има**.

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Години на излегување на списанието
1.	Spasov, Mire and Spasova, Verica and Spasov, Hristijan and Ajeti, Valjdrina (2019).	The influence of hyperprolactinemia on the level of estradiol and progesterone in women.	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија

2.	Spasov, Mire and Spasova, Verica (2019).	<u>The influence of hyperprolactinemia on the level of FSH and LH in women.</u> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22137	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија
3.	Spasov, Mire and Gjorgoski, Icko (2019).	<u>The diagnosis of Daucus Carota as alergogen on the immune system in white laboratory rat.</u> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22467	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија
4.	Spasov, Hristijan and Spasov, Mire and Gjorgoski, Icko and Ademi, Majlinda (2019).	<u>The diagnosis of Phleum Pratense as alergogen on the immune system in white laboratory rat.</u> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22468	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија
5.	Nikolovska, Lence and Gjorgieva, Stefanija and Spasov, Mire (2019).	<u>The role of acupuncture in the rehabilitation of paralysis of n. facialis.</u> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22469	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија
6.	Panova, Gordana and Boshevska, Viktorija and Simonovska, Ljiljana and Paneva, Iva and Nikolovska, Lence and Spasov, Mire and Shumanov, Gjorgi (2019)	<u>Care and treatment in patients with hepatitis B in the municipality of Prilep.</u> http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22470	Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439	8 години 34 изданија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА И НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Во периодот од 1.7.2001 година до 30.6.2007 година, кандидатот д-р Мире Спасов бил вработен во ЈЗО Здравствен дом - Свети Николе, во Медицинско-биохемиска лабораторија на работно место медицински биохемичар.

Од 1.7.2007 година до денес е вработен на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, прво како помлад асистент на Високата здравствена школа, а потоа на Факултетот за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев“, од 2010 година како асистент до 2015 година, а од 2015 година како доцент.

Со Одлука на Матичната комисија (бр. 901 од 8.6.2007 година), кандидатот е избран во соработничко звање помлад асистент на Високата здравствена школа за областа фундаментални медицински науки, за периодот од 8.6.2007 година до 8.6.2010 година.

Врз основа на рефератот од Рецензентската комисија објавен во „Универзитетски билтен“ бр.40 од 17.5.2010 година, Наставно-научниот совет на својата 29. Седница, одржана на 2.6.2010 година, м-р Мире Спасов го избира во соработничко звање асистент за наставно-научната област биологија, биохемија и физиологија, за периодот од 2.6.2010 година до 2.6.2013 година.

Врз основа на рефератот од Рецензентската комисија објавен во „Универзитетски билтен“ бр.102 од 15.5.2013 година, Наставно-научниот совет на својата 91. седница одржана на 31.5.2013 година м-р Мире Спасов го избира во соработничко звање асистент за наставно-научната област биологија, биохемија и физиологија, за периодот од 31.5.2013 година до 14.9.2015 година.

Врз основа на рефератот од Рецензентската комисија објавен во „Универзитетски билтен“ бр.150 од 1.7.2015 година, Наставно-научниот совет на својата 146. седница, одржана на 25.8.2015 година, го избира Мире Спасов во звање доцент на Факултет за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, за наставно-научната област биохемија и физиологија, за периодот од 25.8.2015 година до 25.8.2020 година.

Од почеток на студиската 2007/2008 година до денес, кандидатот активно е вклучен и успешно ја изведува наставата како соработник или наставник распореден на повеќе предмети и тоа:

1. Цитологија (сите насоки на ВЗШ, од 2007/2008 до 2009/2010 година);
2. Општа физиологија (Биологија, ФПТН, од почетокот и тековно);
3. Вовед во лабораториска работа (Лаборанти, 2018/2019 година);
4. Физиологија (сите насоки на тригодишните стручни студии, од 2014/2015 и тековно);
5. Физиологија 1 (Општа медицина, од 2008/2009 до 2015/2016 година и Стоматологија, од 2009/2010 и тековно);
6. Физиологија 2 (Општа медицина, од 2008/2009 до 2015/2016 година и Стоматологија, од 2009/2010 и тековно);
7. Физиологија со основи на анатомија (Фармација од 2009/2010 до 2013/2014);
8. Медицинска физиологија (Фармација, од 2009/2010 и тековно);
9. Општа биохемија (Лаборанти, од 2016/2017 и тековно);
10. Заштита при работа во лабораторија (Лаборанти и Оптометрија, од 2016/2017 и тековно).

Од судиската 2016/2017 година до денес, кандидатот е ангажиран на следната специјалистичка студиска програма и предмет, каде што успешно ја изведува наставата:

Специјалистички стручни студии за лаборанти специјализирани за работа во хемиско-биохемиска лабораторија:

1. Ендокринолошки анализи - избран предмет.

Во последните пет години, кандидатот доц. д-р Мире Спасов бил ментор на 5 одбранети дипломски работи, претседател или член на комисији за одбрана на 36 одбранети дипломски работи и претседател или член на комисији за одбрана на 8 одбранети специјалистички трудови.

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ И СТРУЧНО-УМЕТНИЧКИ АКТИВНОСТИ

Научна евалуација на трудовите за изборот на доц. д-р Мире Спасов (публикувани во последните 5 години)

Ред. бр. 4 Научен труд објавен во меѓународно научно списание

1. **Spasov, Mire and Spasova, Verica and Spasov, Hristijan and Ajeti, Valjdrina (2019).** *The influence of hyperprolactinemia on the level of estradiol and progesterone in women.* Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22805>

Целта на истражувањето во овој труд е определување на нивото на пролактинот кај група на пациентки со дијагностицирана хиперпролактинемија, во споредба со контролната група на пациентки. Целта, исто така, е да се анализира влијанието на хиперпролактинемијата врз нивото на оваријалните стероиди, естрадиол и прогестерон кај хиперпролактинемичната група на пациентки, во однос на контролната група.

Испитувани биле пациентки на возраст од 25 до 35 години, со претходно утврдена хиперпролактинемија. Цел при испитувањето биле пролактинот, естрадиолот и прогестеронот. Пациентките биле поделени во три групи, контролна група на пациентки со вредности за пролактинот во границите на референтните, група на пациентки со дијагностицирана хиперпролактинемија, односно зголемено ниво на пролактинот и група на пациентки која била под терапија со Bromergon или Dostinex. Притоа, резултатите кои авторите ги добиле им сугерираат дека при хиперпролактинемијата, концентрацијата на пролактинот кај пациентките сигнификантно е зголемена во однос на контролната група, но по третманот со Dostinex или Bromergon кај третираната група на пациентки нивото на пролактинот сигнификантно се намалува до концентрации кои се блиски на контролната група. Се нагласува дека кај хиперпролактинемичните пациентки нивото на естрадиолот во серумот значително е намалена во однос на контролната група, но со примената на антипролактинската терапија концентрацијата сигнификантно се зголемува, до нивоа кои се блиски или повисоки во споредба со контролната група. Авторите како посебен заклучок во трудот го наведуваат тоа дека вредноста на прогестеронот кај хиперпролактинемичните пациентки е значително намалена во однос на контролната група, но кај третираната група на пациентки со Bromergon или Dostinex, доаѓа до сигнификантно зголемување на прогестеронот во серумот до нивоа кои се малку повисоки во споредба со вредностите за прогестеронот од контролната група.

2. **Spasov, Mire and Spasova, Verica (2019).** *The influence of hyperprolactinemia on the level of FSH and LH in women.* Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22137>

Целта на ова истражување била определување на нивото на пролактинот кај група на пациентки со констатирана хиперпролактинемија, во однос на контролна група на пациентки и определување на нивото на гонадотропните хормони FSH и LH кај хиперпролактинемични пациентки, во однос на контролната група. Основната цел била да се види дејството на лековите Bromergon или Dostinex кај хиперпролактинемичните пациентки врз нивото на FSH и LH после примањето на терапијата. Биле испитувани пациентки на возраст од 25 до 35 години, со претходно дијагностицирана хиперпролактинемија. Пациентките биле поделени во три групи, контролна група на пациентки, група на пациентки со дијагностицирана хиперпролактинемија и група на пациентки третирани со Bromergon или Dostinex.

Од добиените резултати авторите доаѓаат до сознание дека кај контролната група на пациентки нивоата на пролактинот, FSH и LH се движат во граница нормални референтни вредности. Кај хиперпролактинемичните пациентки, наведуваат дека пролактинот е сигнификантно зголемен, но по терманот со Dostinex или Bromergon кај третираната група, нивото на пролактинот сигнификантно се намалува до вредности кои се блиски на контролната група. Се нагласува дека концентрацијата на FSH кај хиперпролактинемичните пациентки е помала во однос на концентрацијата на FSH кај контролната група, а нивото на FSH во серумот кај пациентки третирани со антипролактинска терапија, се зголемува до нивоа кои се повисоко од концентрацијата на FSH кај контролната група. Нивото на LH во серумот кај хиперпролактинемичните пациентки е помало во однос на LH кај контролната група, но во помал обем во однос на нивото на FSH, при исти услови. При третманот на пациентките со антипролактинска терапија, авторите констатираат дека доаѓа до зголемување на концентрацијата на LH во серумот со вредности значително повисоки во однос на контролната група.

3. Spasov, Mire and Gjorgoski, Icko (2019). *The diagnosis of Daucus Carota as allergen on the immune system in white laboratory rat.* Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22467>

Во овој труд целта на истражувањето била да се испита алергеното дејство на *Daucus carota* врз промената во бројот на леукоцитите, лимфоцитите, моноцитите, гранулоцитите, базофилите и имуноглобулините, како значајни компоненти на имуниот систем во организмот. Од поленот на ова растение е користен екстахиран рекомбинантен алерген, во вид на инјекции, со волумен од 150 μ l. Во испитувањата како експериментални модели биле користени бели лабораториски стаорци од сојот Wistar на возраст од 6 до 9 недели. Алергенот бил инјектиран, согласно со протоколот за работа, на првата, втората, третата и четвртата недела кај група од 6 стаорци во количина од 5 μ l и втора група од 6 стаорци во количина од 2,5 μ l алерген апсорбиран во 100 μ l Al(OH)₃ (Serva, Heidelberg, Germany, 2 μ g/ml), во вкупен волумен од 150 μ l стерилен PbS. Третата група од 6 стаорци била контролна група. Резултатите покажале дека *Daucus carota* предизвикува алергиска реакција кај белите лабораториски стаорци од сојот Wistar, а нејзиниот интензитет зависи директно од волуменот на алергенот и од индивидуите кои доаѓаат во контакт со истиот. Откако биле споредени вредностите за крвните параметри, леукоцити, лимфоцити, моноцити, гранулоцити и базофили, како и концентрациите на имуноглобулините IgG, IgG1, IgG2a и IgE во серумите, се заклучило дека поголемата концентрација на *Daucus carota* предизвикува поголемо покачување на вредностите за крвните параметри и концентрациите на имуноглобулините, во споредба со помалата концентрација од истиот алерген.

Од испитувањата спроведени во период од еден месец авторите утврдиле дека *Daucus carota* предизвикува алергиска реакција која се класифицира во тип I хиперсензитивност кај белите лабораториски стаорци од сојот Wistar.

4. Spasov, Hristijan and Spasov, Mire and Gjorgoski, Icko and Ademi, Majlinda (2019). *The diagnosis of Phleum Pratense as alergogen on the immune system in white laboratory rat*. Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22468>

Интересот за истражувањата изнесени во овој труд произлегла од претпоставката дека кај белиот лабораторискиот стаорец при третманот со алерген изолиран од поленот на растението Phleum pratense, можно е да се предизвика алергиска реакција, а со тоа да дојде до промена на некои параметри од имунолошкиот систем кај организмот. Како резултат на овие претпоставки тие поставиле конкретни цели:

- да ги определат промените во концентрацијата на имуноглобулините во серумот од крвта кај третираниите стаорци, која била земена на секоја недела во текот на еден месец;
- да ги определат варијациите на вкупниот број на леукоцити;
- да го определат бројот на базофилите кој спореден со референтната вредност кај контролната група ќе покаже дали има одредени промени. Базофилите биле цел на истражувањето, поради фактот дека нивниот број е ист со бројот на мастоцитите, кои исто така се зголемуваат при алергиската реакција;
- цел било и да се одредат промените на горенаведените параметри во однос на различната концентрација од аплицираниот алерген.

Како експериментален модел биле користени бели лабораториски стаорци од сојот Wistar. Сите животни биле од женски пол на возраст од 6 до 9 недели. Избраната возраст е поради нивните генетски предиспозиции да развиваат клетки од типот T_H2 , кои се вклучени во имуниот одговор на моделот на алергијата која била предмет на изучувањето. Стаорците биле распределени во три групи од по шест животни и тоа, прва група стаорци третирани со алерген во количина од 5 μL , адсорбиран во 100 μl $\text{Al}(\text{OH})_3$ (Serva, Heidelberg, Germany, 2 mg/mL) во вкупен волумен од 150 μl стерилан PbS. , третирани со рекомбинантен алерген од Phleum pratense на собна температура, втора група третирани со алерген во количина од 2,5 μl и трета група на контролни стаорци, кои не биле третирани и служат за споредба на резултатите. Добиените резултати од истражувањата покажале дека при третманот со алерген изолиран од поленот на растението Phleum pratense, во концентрации од 5 μl и 2,5 μl , кај белиот лабораторискиот стаорец доаѓа до алергиска реакција со промена во концентрацијата на имуноглобулините, промени во вкупниот број на леукоцитите, процентот на лимфоцитите, моноцитите и базофилите. Резултатите добиени со ELISA тестот од двата волумени покажале дека концентрациите на имуноглобулините за време на експерименталниот период од ден на ден континуирано растеле, а истите се пропорционални со волуменот на алергенот.

5. Nikolovska, Lence and Gjorgieva, Stefaniја and Spasov, Mire (2019) *The role of acupuncture in the rehabilitation of paralysis of n. facialis*. Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22469>

Целта при истражувањето во овој труд, од страна на авторите, е да се одреди ефикасноста на акупунктурата при лекување на парализа на n. facialis. Акупунктурниот третман при парализа на лицевиот нерв вклучува комбинација на локални точки на лицето и дисталните точки на рацете и нозете. Изборот на акупунктурни точки за третман на парализа на лицето ги вклучува меридијаните Yangming и Taiyang. Акупунктурните точки Zusanli и Hegu (LI_4) ја подобруваат qi и циркулацијата на крвта и го отстранува вишокот „ветер“ (feng). Акупунктурните точки Fengch, (GB_{20}), Yifeng (SJ_7) и Taiyang (EX) го отстрануваат ветерот (feng) и штетните влијанија (Xie). Акупунктурните точки Jiache (ST_6), Dicang (ST_4), Zanzhu (BL_2) и Xiaguan (ST_7) се избираат врз основа на симптомите кажани од страна на пациентот. Врз основа на добиените резултати, авторите заклучуваат

дека традиционалната кинеска медицина и акупунктурата претставуваат многу ефикасна метода на лекување на парализа на нервус фаџиалис, како надополнување на конзервативните медицински третмани.

- Panova, Gordana and Boshevskа, Viktorija and Simonovska, Ljiljana and Paneva, Iva and Nikolovska, Lence and **Spasov, Mire** and Shumanov, Gjorgi (2019) *Care and treatment in patients with hepatitis B in the municipality of Prilep*. Knowledge - International Journal, Scientific Papers. ISSN 2545-4439. <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/22470>

Во трудот се наведува дека хепатитисот В е вирусната инфекција која е главна причина за морбидитетот и морталитетот низ целиот свет, при што хроничната инфекција е поврзана со цироза, хепатална декомпензација и хепатоцелуларен карцином. Се наведуваат и податоци за застапеноста на оваа болест во Општина Прилеп. Исто така, се наведува дека веројатноста за развивањето на ХБВ инфекција е поврзана со возраста на која инфекцијата е стекната, при што најнизок степен на ризик е кај возрасните, а највисок, поголем од 90% кај новороденчињата чии мајки се хепатитис В антиген позитивни. Во трудот се наведуваат и достапните лекови за третман на ХБВ инфекцијата. Авторите ја нагласуваат и корелацијата помеѓу вакцинацијата и спречувањето на ХБВ инфекцијата ширум светот, како и превенцијата и заштитата во здравствените установи, каде што има сè помалку пренесување на инфекцијата во развиените земји, за разлика од земјите во развој, каде што причина е отсуството на стандардните мерки за контрола на инфекцијата.

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА И ОРГАНИЗАЦИСКО-РАЗВОЈНА ДЕЈНОСТ

Ред. бр. 1 Книга/учебник

Кандидатот во периодот од 2015 до 2020 година е автор на две позитивно рецензирани скрипти за предавања и два позитивно рецензирани практикуми, кои што се достапни на Е-библиотека на УГД - Штип:

- Mire, V. Spasov** (2019) Вовед во лабораториска работа, скрипта, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Штип. (објавена рецензија во „Универзитетски билтен“ бр.237 од 2.9.2019 год., стр. 68, Одлука за усвојување на рецензијата на ННС (230. седница) под бр. 2002-179/85 од 30.9.2019 год.). ISBN: 978-608-244-677-6 <http://e-lib.ugd.edu.mk/870>

Ракописот-скрипта „Вовед во лабораториска работа“ е наменет за интерна употреба и користење на студентите од студиската програма Медицински лаборанти на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Истата содржински е така конципирана да е во согласност со прифатениот наставен план и програма за споменатата студиска насока. Во практикумот прво се дадени дефинирање на поимот лабораториско работење, вовед и пристап во лабораториската работа и видовите на лаборатории, потоа организацијата на целокупната лабораториска работа, анализата на примероците и издавање на резултатите. Притоа, детално се опишуваат потребните апарати и материјал за работа, типот на лабораториите, како и видовите на анализи кои се изведуваат во зависност од типот на лабораторијата и начинот за елиминирање на евентуалните грешки, како и одговорноста, етиката и професионалноста при работата во лабораторија. Исто така, се опишуваат и безбедноста и заштитата при работа во лабораторијата, со посебен акцент на стерилизацијата и дезинфекцијата. На крајот се опишува начинот за акредитација на лабораториите и надворешната контрола на квалитетот при работата во истите.

2. **Mire, V. Spasov** (2019) Практикум по физиологија, практикум, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Штип (објавена рецензија во „Универзитетски билтен“ бр.237 од 2.9.2019 год., стр.65, Одлука за усвојување на рецензијата на ННС (230. седница) под бр. 2002-179/86 од 30.9.2019 год.). ISBN: 978-608-244-678-3 <http://e-lib.ugd.edu.mk/869>

Ракописот „Практикумот по Физиологија“ претставува основно учебно помагало за изучување и совладување на практичниот дел од наставата по предметот Физиологија за сите насоки од студиската програма на тригодишните стручни студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, согласно со наставната програма и содржините на предметната програма. Притоа, некои од вежбите детално се опишуваат, бидејќи се изведуваат во вид на теоретски демонстрации. Материјалот опфатен во овој практикум овозможува стекнување на знаења од практичниот дел и основите на физиологијата како наука, градбата и функцијата на клетките, ткивата, органите и органските системи. Ракописот е изработен системски, со јасно дефинирани вежби, како и методи за нивно изведување, техники, правила и принципи на експерименталните анализи во физиологијата, методи при изведувањето на истите, засновани на докази од научни истражувања и примената на педагошката практика, збогатени со стручно искуство и минатиот труд на авторите во практичната работа од оваа област.

3. Icko, K. Gjorgoski and **Mire, V. Spasov** (2015) Физиологија за фармацевти, скрипта, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Штип (објавена рецензија во „Универзитетски билтен“ бр.139 од 2.1.2015 год. и Одлука за усвојување на рецензијата од ННС (133. седница) под бр. 2002-43/26 од 29.1.2015 год.). ISBN: 978-608-244-160-3 <http://e-lib.ugd.edu.mk/404>

Скриптата „Физиологија за фармацевти“ е наменета за интерна употреба и користење на студентите од студиската програма Фармација, но и за предметот Физиологија на сите стручни студии на тригодишните стручни студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Истата содржински е така конципирана да е во согласност со прифатениот наставен план и програма за студиите на Фармација и стручните студии на ВЗШ. Ракописот претставува учебно помагало-скрипта за изучување на предметот Физиологија, пред сè за студентите од студиската програма Фармација, но и многу соодветно конципиран материјал и текст за изучување на предметот Физиологија на сите стручни студии на Високата здравствена школа како дел од Факултетот за медицински науки. Истиот е јасно и разбирливо напишан со детално изучување на сите органи и органски системи во човечкиот организам, со богата илустрација на слики и табели. Материјалот овозможува запознавање и разбирање на основите на предметот Физиологија и негова темелна улога како фундаментален предмет во совладувањето на сите следни наставни програми од погорните студиски години, презентирајќи доволно податоци за совладување на предметот. Поради својата содржина и начинот на кој е напишана скриптата е материјал кој може да биде од корист и интерес и за другите студенти на Факултетот за медицински науки.

4. **Mire, V. Spasov** and Icko, K. Gjorgoski (2015) Практикум по физиологија, практикум, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Штип (објавена рецензија во „Универзитетски билтен“ бр.139 од 2.1.2015 год., Одлука за усвојување на рецензијата на ННС (133. седница) под бр. 2002-43/27 од 29.1.2015 год.). ISBN: 978-608-244-159-7 <http://e-lib.ugd.edu.mk/419>

Практикумот по Физиологија претставува основно учебно помагало за изучување и совладување на практичниот дел од наставата по предметите Физиологија 1 и Физиологија 2 за студентите на Дентална медицина, како и на практичниот дел од

наставата по предметот Медицинска физиологија, за студентите на Фармација. Истиот е така конципиран да ги следи наставните содржини од предавањата, со дополнување и дообјаснување на практичниот дел. Притоа, некои од вежбите детално се опишуваат, бидејќи се изведуваат во вид на теоретски демонстрации. Практикумот по концепција и содржина е во согласност со прифатениот наставен план и програма за споменатите наставни содржини. Материјалот опфатен во овој практикум овозможува стекнување на знаења од практичниот дел и основите на физиологијата како наука, градбата и функцијата на клетките, ткивата, органите и органските системи. Ракописот е напишан со јасно и темелно дефинирани вежби, како и начинот за нивното изведување, основните техники, правилата и принципите на експерименталните анализи во физиологијата, методите и техниките при изведувањето на истите, засновани на докази од научни истражувања, збогатени со стручно искуство и минатиот труд на авторите во практичната работа од областа на физиологијата.

Ред. бр.13 Учесник во научен проект

Sumanov, Gorgi and Ruskovska, Tatjana and Velickova, Nenvenka and Panova, Gordana and Sumanovski, Lazar and Milev, Mishko and Spasov, Mire (2015). **Евалуација на имунолошкиот статус во однос на тетанусот кај различни возрастни групи на население.** [Project].

Ред. бр. 15 Техничко унапредување

Кандидатот **д-р Мире Спасов** бил учесник на студиски престој во странство, стручни и научни собири и работилници на коишто предавачи и демонстратори биле реномирани професори и стручњаци:

1. Сертификат за учество на работилница на тема „Комплетна слика со RIQAS надворешни контроли“, предавач Lauren Devlin, Randox RIQAS Scientist.
2. Сертификат за активно учество на XXIst INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE THE TEACHER OF THE FUTURE - Будва.
3. Сертификат за студиски престој на Самарскиот државен медицински универзитет во Самара, Русија, согласно со Програмата за студиски претстој и размена на професори и студенти помеѓу Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип и Самарскиот државен медицински универзитет во Самара, Русија.
4. Сертификат за активно учество на XXIIst INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE THE TEACHER OF THE FUTURE во Кавала.
5. Сертификат за учество на студентска медицинска конференција, организирана од Student Organized Medical Association.

Ред. бр.17 Елаборати и експертизи

Кандидатот активно учествува во подготовка и изработка на елаборатите за акредитација и реакредитација на:

1. Студиските програми на сите стручни студии на Високата здравствена школа, прв циклус стручни студии;
2. Специјалистички стручни студии за медицински лаборанти, специјализирани за работа во хемиско-биохемиска лабораторија.

Ред. бр.28 Член на факултетски орган, комисија

- Член на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при УГД - Штип;

- Член на Комисија за самоевалуација при Факултетот за медицински науки, УГД - Штип;
- Член на дисциплинската комисија при Факултетот за медицински науки, УГД - Штип, до 2017 година;
- Член на пописната комисија на Факултетот за медицински науки при УГД - Штип, до 2016 година;
- Туторирање на студент по предметите Физиологија и Биохемија. Туторирање на студенти Роми на Ромаверзитас. Програма за образование на Роми (2016 и 2017 година);
- Член на избирачки одбор за спроведување на избори.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Доцент д-р **Мире Спасов**, вработен на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, е единствен пријавен кандидат на Конкурсот за избор на еден наставник во сите звања за наставно-научната област биохемија и физиологија на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Од приложените документи за досегашната активност во наставната и научната дејност може да се заклучи дека кандидатот доцент д-р Мире Спасов поседува квалитети и способности како во наставно-образовната, така и во научноистражувачката дејност, со вештини кои се потребни за успешна реализација на образовната и научноистражувачката работа. Кандидатот доцент д-р Мире Спасов дава свој придонес и во стручно-апликативната и организациско-развојната дејност на Факултетот за медицински науки. Од приложениот список на трудови, кои доцент д-р Мире Спасов ги објавил во својата научна периодика од последните пет години и се презентирани на научни собири може да се заклучи дека истите имаат коректна теоретска и практична вредност во својата научна област и придонесуваат за развојот на науката.

Согласно со Законот за високо образование, како и Правилникот за посебните услови и постапка за избор во наставно-научни, наставно-стручни, научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип, од приложените документи, вкупните бодови од табелата на активности кои се бодираат при избор во звање вонреден професор, како и лично познавање на кандидатот, Рецензентската комисија констатира дека кандидатот доцент д-р Мире Спасов ги исполнува критериумите да биде избран во звањето вонреден професор.

Рецензентската комисија со особена чест и задоволство му предлага на **Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип** да го прифати предлогот на Комисијата, доцент д-р Мире Спасов да биде избран во наставно-научно звање вонреден професор за наставно-научната област биохемија и физиологија.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Ицко Ѓоргоски - претседател, с.р.
Проф. д-р Јорданка Димовска - член, с.р.
Проф. д-р Татјана Рушковска - член, с.р.

ТАБЕЛА НА АКТИВНОСТИ КОИ СЕ БОДУВААТ ПРИ ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				Вкупно
		Во земјава		Во странство		
		број	поени	Број	поени	
1.	Избор во звање помлад асистент	1	10	/	/	10
2.	Избор во звање асистент	2	15	/	/	30
4.	Избор во звање доцент	1	30	/	/	30
	ВКУПНО					70
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				Вкупно
		Во земјава		Во странство		
		број	поени	Број	поени	
4.	<p>Научен труд објавен во меѓународно научно списание (прв автор, втор автор, останати автори) 9/6/3</p> <p>Прв автор: (1,2,3) $3 \times 9 = 27$</p> <p>Втор автор (4) $1 \times 6 = 6$</p> <p>Останати автори: (5) $1 \times 3 = 3$</p> <p>Останати автори: (6) $1 \times 3 \times 0,7 = 2,1$</p>	/	/	3+1+2	27+6+3+2,1	38,1
10.	Одбранета докторска дисертација	1	8	/	/	8
12.	Одбранет магистерски труд	1	4	/	/	4
	ВКУПНО					50.1
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				Вкупно
		Во земјава		Во странство		
		број	поени	Број	поени	
1.	Книга/учебник (2 скрипти, 2 практикума)	4	10	/	/	40
13.	Учесник во научен проект (максимум во 3 проекти)	1	5	/	/	5

15.	Техничко унапредување: во земјава 2x2=4; во странство 3x2=6;	2	2	3	2	10
17.	Елаборати и експертизи	2	2	/	/	4
28.	Член на факултетски орган, комисија	6	2	/	/	12
	ВКУПНО					71
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ					191,1

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА” - СКРИПТА
ОД АС. М-Р ДУШИЦА САНЕВА И ВОН. ПРОФ. ЕЛИЗАБЕТА МИТРЕВА,
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.2102-34/13 од 218. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултет за туризам и бизнис логистика, одржана на 22.1.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Нако Ташков**, редовен професор во пензија, Факултет за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев” - Штип;
- **Д-р Ацо Кузелов**, редовен професор на Земјоделски факултет, Универзитет „Гоце Делчев” - Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „**УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА**” – скрипта од **ас. м-р Душица Санева и вон. проф. Елизабета Митрева**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултет за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултет за туризам и бизнис логистика го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Е-скриптата „Управување со квалитет на храна“ е наменета за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како дополнителна литература, кои според наставниот план ги слушаат предметите Менаџмент на производство на храна и Исхрана и диететика во втора и трета година, со фонд на часови 2+2+1 и 3+2+2 на студиските програми Гастрономија и исхрана и Хотелско-ресторанска. Приложениот ракопис е во согласност со Наставната програма и ја опфаќа наставната материја за студиските програми за којашто е наменет.

Податоци за обемот на ракописот: Е-скриптата се состои од осум поглавја: 1. Квалитетот и неговото управување, 2. Развој на интерна стандардизација за обезбедување на квалитет, 3. Добра производна пракса, 4. Анализа на опасностите и определување на критичните контролни точки, 5. Систем за управување со безбедноста на храна, 6. Британски конзорциум за малопродажба - систем за безбедност на храна, 7. HALAL стандард, 8. Пример за дијаграм на тек на процес и одредување на критични контролни точки. Ракописот, напишан на македонски јазик, се состои од вкупно 86 страници (А4 формат) поделени во осум тематски целини, со 18 слики, 11 табели и 18 прилози. Користени се 40 библиографски единици. Обемот и содржината на приложениот ракописот се во согласност со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Според нашите сознанија, ваква е-скрипта, по обем и содржина, којашто одговара на предвидената наставна програма по предметите Менаџмент на производство на храна и Исхрана и диететика на ФТБЛ при УГД не е објавена.

Краток опис на содржината: Во првата глава, насловена како Квалитетот и неговото управување, се дадена еволуцијата на квалитетот и неговото управување преку седумте принципи. Во втората глава, насловена како Развој на интерна стандардизација за обезбедување на квалитет, образложена е важноста за воведувањето на стандардите и системите за управување со квалитетот на храната. Во третата глава, Добра производна пракса, се дадени барањата на системот и придобивките на организациите со негово воведување. Во четвртата глава, Анализа на опасностите и определување на критичните контролни точки, се образложени чекорите на HACCP системот и неговите придобивките на организациите со негово воведување. Во петтата глава, Систем за управување со безбедноста на храна, се образложени чекорите на ISO 22000 и неговите придобивките на организациите со негово воведување. Шестата глава, насловена како Британски конзорциум за малопродажба - систем за безбедност на храна, ги опфаќа BRC стандардите, нивните чекори за имплементација и нивните цели. Во седмата глава, *HALAL стандард*, се прикажани критериумите за спроведување, потврдување и верификација на барањата на стандардот. Во осмата глава, Пример за дијаграм на тек на процес и одредување на критични контролни точки, преку практични примери е прикажан текот на процесот и определувањето на критични точки во производствен процес на храна.

ЗАКЛУЧОК

Е-скриптата претставува успешен обид на авторите да претстават научен материјал со висок квалитет во кој се дава можност за стекнување пошироки знаења од областа на управувањето со квалитетот на храната. Содржините на наставните единици се стручно и научно обработени, напишани на јасен и разбирлив јазик, а интерпретацијата на истите е во контекст со современите приоди од областа. Скриптата од педагошки и научен аспект го поседува потребното соодветно ниво за студентите на прв циклус студии.

Оттука, на **Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип** со задоволство му предлагаме ракописот **„Управување со квалитет на храна“** од м-р Душица Санева и д-р Елизабета Митрева да го прифати како е-скрипта.

Рецензенти

Д-р **Нако Ташков**, редовен професор во пензија, с.р.
Д-р **Ацо Кузелов**, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА” - ПРАКТИКУМ
ОД АС. М-Р ДУШИЦА САНЕВА И ВОН. ПРОФ. ЕЛИЗАБЕТА МИТРЕВА,
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.2102-34/12 од 218. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултет за туризам и бизнис логистика, одржана на 22.1.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Нако Ташков**, редовен професор во пензија, Факултет за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
- **Д-р Ацо Кузелов**, редовен професор на Земјоделски факултет, Универзитет „Гоце Делчев” - Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ХРАНА”** – практикум од **ас. м-р Душица Санева и вон. проф. Елизабета Митрева**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултет за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултет за туризам и бизнис логистика го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Е-практикумот „Управување со квалитет на храна“ е наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кои според наставниот план ги слушаат предметите Менаџмент на производство на храна и Исхрана и диететика во втора и трета година, со фронт на часови 2+2+1 и 3+2+2 на студиските програми Гастрономија и исхрана и Хотелско-ресторанска. Приложениот ракопис е во согласност со Наставната програма и ја опфаќа наставната материја за студиските програми за коишто е наменет.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот, напишан на македонски јазик, се состои од вкупно 31 страници (А4 формат), фронт Arial. Обемот и содржината на приложениот ракописот се во согласност со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Според нашите сознанија, ваков е-практикум, по обем и содржина, којшто одговара на предвидената наставна програма по предметите Менаџмент на производство на храна и Исхрана и диететика на ФТБЛ при УГД не е објавен.

Краток опис на содржината: Вежбите се дефинирани со цел полесно совладување на материјата и адекватна примена на теоретското знаење во анализа на реални ситуации за проблематики поврзани со управувањето со квалитетот на храната. Во секоја вежба е посочена областа во која студентите треба да имаат стекнато знаење преку разработка на материјалот опфатен во е-скриптата „Управување со квалитет на храна“.

Првата вежба ја опфаќа материјата поврзана со работното упатство за изработка на проектни задачи и предлог темите за изработка на проектна задача за предметот. Во втората вежба се поставени прашања за квалитетот и неговото управување и анализа на организациите. Во третата вежба се поставени прашања за интерна стандардизација за обезбедување на квалитет и се прави преглед на организациите кои имаат воведено системи за квалитет. Во четвртата вежба се поставени прашања за чекорите, барањата и придобивките од воведувањето на добра производна пракса и се прави преглед на организациите кои ја имаат воведено. Вежбата пет е посветена на Анализа на опасностите и определување на критичните контролни точки и се прави преглед на организациите кои го имаат воведено HACCP системот. Во шестата вежба се поставени прашања за системот за управување со безбедноста на храна, ISO 22000 и се прави преглед на организациите кои го имаат воведено. Вежбата седум е посветена на BRC стандардите, на нивните чекори за имплементација и цели преку примери. Во осмата вежба се поставени прашања за *HALAL стандардот* и се прави преглед на организациите кои го имаат воведено. Деветтата вежба е поврзана со креирање на дијаграм на тек на процес на производ, а десеттата вежба со одредување на контролни точки и критични контролни точки во процесот на производство.

ЗАКЛУЧОК

Според горенаведеното, може да се заклучи дека приложениот ракопис за е-практикум „Управување со квалитет на храна“ на мошне јасен и едноставен јазик ги дополнува и збогатува предметните содржини. Истиот е потполно во согласност со Студиската програма и наставниот план на Факултетот за туризам и бизнис логистика. Е-практикумот од педагошки и научен аспект го поседува потребното соодветно ниво за студентите на прв циклус студии. Вежбите кои се предмет на анализа се јасни, содржински конзистентни и соодветствуваат на теоретските прашања за чиешто практикување се предвидени.

Оттука, на **Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип** со задоволство му предлагаме ракописот „Управување со квалитет на храна“ од м-р Душица Санева и д-р Елизабета Митрева да го прифати како е-практикум.

Рецензенти

Д-р **Нако Ташков**, редовен професор во пензија, с.р.

Д-р **Ацо Кузелов**, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ СО НАСЛОВ „БИОФИЗИКА”
ОД ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР ЗДЕНКА СТОЈАНОВСКА,
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2002-67-4 од 239. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 7.4.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Мимоза Ристова**, редовен професор на Природно-математички факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј” во Скопје;
- **Д-р Зоран Ханџиски**, насловен доцент на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„БИОФИЗИКА”** од **вонреден професор Зденка Стојановска**, наменет за студентите на прв циклус студии Општа медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата има чест на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки да му го поднесе следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „Биофизика” од вон. проф. д-р Зденка Стојановска е резултат на континуираната заложба да се креира соодветна литература за предметот Биофизика. Учебникот е наменет за студентите од студиската програма Општа медицина, кои според програмата учат Биофизика во првиот семестар, со неделен фонд на часови 2+2+1. Согласно со наставната содржина предвидена со програмата за студентите на Општа медицина, предметот Биофизика е основа за разбирање првенствено на физиологијата и патофизиологијата, но понатаму и за радиологијата, нуклеарната медицина, физикалната терапија и радиотерапијата. Според горекажаното, главната концепција на учебникот „Биофизика“ е ориентирана кон објаснувањата на биофизиката на човечкиот организам и физичките основи на одредени дијагностички и терапевтски методи.

За разбирање на текстот доволни се основните предзнаења стекнати од кое било средно образование. Секоја тема содржи поглавја, структурирани така што се почнува од физиката, потоа биофизиката на одредени делови од телото, за на крајот да бидат поместени поглавјата од основите на медицинската дијагностика и терапијата. За секое биофизичко толкување на одреден процес во организмот се вклучени неопходните елементарни објаснување од анатомија и физиологија.

Одредени процеси во човечкиот организам се анализирани и квантитативно. За секоја тема се дадени и примери кои пластично го илустрираат пристапот, применувајќи исклучиво алгебра и тригонометрија.

Содржината на учебникот целосно ја покрива наставната програма по Биофизика за Општа медицина, но исто така ги покрива и другите студиски програми на Факултетот за медицински науки, кои го изучуваат овој предмет.

Податоци за обемот на ракописот: Учебникот е напишан на 214 страници во А4 формат. Текстот е организиран во две колони со единичен проред. Пишуван е со фонт Times New Roman, со големина на буквите 11. Обемот на учебникот „Биофизика“ од вон. проф. д-р Зденка Стојановска ги задоволува основните критериуми за објавување според бројот на часови за предметот и согласно со одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Во нашата држава, во 2008 година е објавен учебник со ист наслов од проф. д-р Невенка Андоновска на УКИМ, меѓутоа содржината на ракописот и пристапот во пишувањето на учебникот што е предмет на рецензија значително се разликуваат, како концептуално така и содржински, така и во поглед на методолошкиот пристап и теоретскиот концепт на тематските целини опфатени во учебникот.

Краток опис на содржината: Содржината е организирана според областите на физиката во седум тематски целини: механика на цврсто тело, звучни бранови, механика на флуиди, транспортни процеси, електрични и магнетни појави, оптика и јонизирачки зрачења.

Првата тематска целина се однесува на Механика на цврсто тело. Со неа студентите се запознаваат со основните механички величини и закони, причините за движењата и енергијата. Разработени се условите за рамнотежа и деформациите низ примери за локомоторниот систем на човекот.

Предмет на втората тематска целина се Звучни бранови. Во неа прво се дадени објаснувањата на механичките осцилации и бранови, а потоа се обработени и звучните бранови. Објаснет е начинот на создавање на звукот вклучувајќи го и говорот. Механизмите на интеракција на чујниот звук, како и неговите карактеристики се искористени за објаснување на процесот на слушање. Во оваа тема се вклучени и физичките принципи на ултразвучната дијагностика и терапијата која се заснова на дејството на ултразвучните бранови.

Третата тема е Механика на флуиди, во која студентите прво се запознаваат со основните величини и закони од статиката и динамиката на флуиди, а потоа следат примери за човечкиот организам. Во примерите за гасовите е вклучена биомеханиката на дишењето, а за течностите биомеханиката на кардиоваскуларниот систем.

Четвртата тема - Транспортни процеси се однесува на механизмите на транспортот на топлина и маса. Во оваа тема се објаснети физичките основи на механизмите за ослободување на топлина од човечкото тело, како и влијанието на околината врз нив. Во оваа тема е вклучена термографијата. За пренос на маса се дадени примери на ниво на клетка, како и примери за размена на материи во човечкиот организам.

Петтата тема се однесува на Електрични и магнетни појави. Во неа претходи физиката што ги објаснува основните величини и закони од електростатиката и електродинамиката. Потоа следи објаснување на електричните процеси на ниво на клетка. Како пример за електрични процеси на ниво на орган се дадени процесите во срцето. Во оваа тема накусо се опфатени и основите на електридијагностиката. Понатаму се дадени и физичките основи на електротерапијата, заедно со ефектите од електричната струја. На крај од оваа тема се разработени магнетните појави (величините и законите) заедно со магнетните особини на биолошките ткива.

Шестата тема е Оптика. Во неа прво се наведени описот, поделбата како и ефектите од електромагнетните зрачења, со акцент на видливиот дел од спектарот. Следат објаснувањата на основните закони на оптиката. Тамава вклучува детален опис на процесот на гледање, од начинот на формирање на слика во окото и факторите кои влијаат

врз нејзиниот квалитет. Како примери за принцип на функционирање на оптичките инструменти се дадени корективните леќи и микроскопот. Посебно внимание е посветено и на ласерите, почнувајќи од начинот на создавање на ласерската светлина, биолошките ефекти од неа, како и примената во медицината.

Последната, седма тема се однесува на Јонизирачко зрачење. Истата почнува со основите на нуклеарното зрачење и радијационата заштита. Следи, примената на отворените извори во нуклеарната медицина, поточно разработени се методите за визуелизација (имиџинг) со нивните предности и ограничувања во донесувањето на конечна дијагностичка информација. Темата го опфаќа рендгенското зрачење, начинот на добивање и неговата примена во радиологијата. Објаснети се различните радиолошки методи. На крајот накусо се објаснети и радиотерапевтските методи.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на материјата од областа на биофизика за студентите од прва година, авторката на овој учебник применила современи начела и принципи, како од методски и од методолошки аспект. Наставните содржини се елаборирани системски, јасно и сосема прегледно. Со овој учебник, студентите ќе можат лесно да ја следат, разберат и со успех да ја усвојат предочената содржина од биофизиката. Истиов учебник може да го користат и студентите од другите студиските програми на Факултетот за медицински науки и веќе дипломираните студенти, како прирачник за брзо повторување и потсетување.

Имајќи го предвид гореизнесеното, како и намената на овој ракопис, со задоволство му препорачуваме на **Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип да го прифати учебник „Биофизика“ од проф. д-р Зденка Стојановска за објавување.**

Рецензенти

Д-р Мимоза Ристова, редовен професор, с.р.

Д-р Зоран Ханџиски, насловен доцент, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ПРАКТИКУМ ПО МОРФОЛОГИЈА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ
ЈАЗИК 1” ОД ДОЦЕНТ Д-Р ВЕСНА КОЦЕВА И ЛЕКТОР Д-Р НАДИЦА
НЕГРИЕВСКА, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.1902-57/10 од 208. редовна седница на Наставно-научниот совет на Филолошки факултет, одржана на 10.4.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Игор Станојоски**, вонреден професор на Филолошки факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип;
- **Д-р Јована Караниќ-Јосимовска**, доцент на Филолошки факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „Практикум по Морфологија на италијанскиот јазик 1“ од доцент д-р Весна Коцева и лектор д-р Надица Негриевска, наменет за студентите на прв циклус студии на Филолошки факултет при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Филолошки факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот со наслов „Практикум по Морфологија на италијанскиот јазик 1” од доцент д-р Весна Коцева и лектор д-р Надица Негриевска е пишуван според Наставниот план и програма за предметот Морфологија на италијанскиот јазик 1. Овој предмет се изучува како задолжителен предмет на студиите од прв циклус на Студиската програма по италијански јазик и книжевност, на Филолошкиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, во прва година, втор семестар, со неделен фонд на часови 2+2+1 и 6 ЕКТС. Предложениот ракопис е во согласност со Наставната програма и во најголем обем ја опфаќа наставната материја за студиската програма за којашто е наменет.

Ракописот е наменет како дополнување на основната литература во изучувањето на наставните содржини по предметот Морфологија на италијанскиот јазик 1. Тој содржи прашања и вежби кои ќе им помогнат на студентите полесно да ги разберат и да ги усвојат содржините во скриптата, да формираат свои мислења и да донесуваат свои заклучоци.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот е напишан на македонски и на италијански јазик, во А4 формат со нормален проред, употребен е фонт Arial и со големина на буквите 10. Текстот содржи 15 теоретски прашања кои се однесуваат на наставната единица „Именката во италијанскиот јазик“, како и вежби од различен тип, на 65 страници, поделени во четири глави кои одговараат на главите и содржината во скриптата.

Обемот на ракописот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и е во согласност со Наставната програма за реализација на часовите по предметот Морфологија на италијанскиот јазик 1. Ракописот е подготвен според критериумите и стандардите согласно со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” - Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Практикум што обработува иста содржина за реализација на часовите по предметот Морфологија на италијанскиот јазик 1 на УГД досега не е објавен. Ракописот претставува квалитетен труд кој е од особена важност за едукацијата на идните наставници и преведувачи по италијански јазик и претставува неопходно и значајно учебно помагало за студентите кои студираат италијански јазик и книжевност.

Краток опис на содржината: Ракописот во најголем дел е напишан на италијански јазик. На македонски јазик се напишани само објаснувањата и инструкциите според кои треба да се изработи секоја вежба, или да се одговори секое прашање. Вокабуларот кој се содржи во вежбите е јасен, разбирлив и приспособен на нивото на познавање на италијанскиот јазик за студентите од прва година по италијански јазик и книжевност. Целта на практикумот е подетална разработка и примена на содржините од скриптата и сметаме дека е од особена важност за полесно совладување на наставната материја. Ракописот содржи теоретски прашања и вежби од различни видови: вежби со подвлекување со цел да се препознае одредена јазична категорија, вежби со поврзување, вежби со пополнување на соодветните јазични елементи коишто недостасуваат и сл.

Практикумот е поделен во четири глави.

Во првата глава *Членот во италијанскиот јазик* има вкупно 42 вежби. Вежбите се поделени во четири подглави. Првата подглава содржи разни вежби за совладување на формите и основната употреба на определениот член. Во вториот дел се дадени вежби кои се однесуваат на формите и употребата на неопределениот член. Третата подглава содржи вежби за утврдување на материјалот кој се однесува на партизивниот член во италијанскиот јазик, додека во последната подглава се дадени повеќе вежби кои се однесуваат на сите специфични употреби на членот, како и на оние ситуации во кои членот се испушта.

Во втората глава *Именката во италијанскиот јазик* се поставени 15 теоретски прашања коишто се однесуваат на дефинирањето на именката, на општите карактеристики во однос на родот и бројот на истата, како и на класификацијата на именките во италијанскиот јазик од семантички и формален аспект. Во продолжение следуваат вежби, вкупно 41, од различен карактер кои се поделени во пет подглави: вежби кои се однесуваат на дефинирање и препознавање на именката како морфолошка граматичка категорија, вежби кои се однесуваат на класификацијата на именките од семантички аспект, потоа вежби кои се однесуваат на родот на именката и сите особености кои ги имаат именките во однос на родот, следната подглава е наменета на категоријата број кај именките, а во последната се дадени вежби за совладување на формата кај именките.

Третата глава *Придавката во италијанскиот јазик* содржи 52 вежби во врска со дефинирање, класификација и употреба на придавките во италијанскиот јазик. Вежбите се поделени во осум подглави. Првиот дел содржи вежби од општ карактер кои се однесуваат на препознавање и дефинирање на оваа граматичка категорија. Во следните шест подглави вежбите се групирани врз основа на видот на придавки на кои припаѓаат. Последната подглава содржи разни вежби чијашто цел е да се утврди целиот материјал за придавка.

Четвртата глава *Заменката во италијанскиот јазик* содржи 56 вежби коишто се однесуваат на формите и употребата на заменките. Најголем дел од вежбите се посветени на личните заменки во италијанскиот јазик како едни од најупотребуваните и најкомплексни за усвојување. Оваа глава е поделена на шест подглави врз основа на примарната класификација на заменките. Прашалните и извичните заменки ги ставивме во иста подглава затоа што имаат исти форми.

На крајот е прикажана користената литература, односно е наведен список на целокупната консултирана литература за потребите на овој ракопис. Оваа литература претставува и дополнителна информација за сите оние студенти и корисници кои имаат желба да ги продлабочат своите знаења од областа на граматиката на италијанскиот јазик.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на наведените и образложени факти за содржината на ракописот со наслов „Практикум по Морфологија на италијанскиот јазик 1” од доцент д-р Весна Коцева и лектор д-р Надица Негриевска, Рецензентската комисија констатира дека е напишан според наставниот план и програма предвидена за предметот Морфологија на италијанскиот јазик 1 на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Содржината на ракописот, прегледноста и организираноста на секоја глава, односно видот на прашањата и вежбите обезбедуваат успешно следење и совладување на теоретскиот дел од наставната дисциплина за која е наменет.

Исто така, приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите и условите за издавање на електронска скрипта според Правилникот за единствени основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Рецензентската комисија му предлага на **Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип ракописот со наслов „Практикум по Морфологија на италијанскиот јазик 1” од доцент д-р Весна Коцева и лектор д-р Надица Негриевска да го прифати за објавување како рецензиран електронски практикум.**

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Игор Станојоски, вонреден професор, с.р.

Д-р Јована Караники- Јосимовска, доцент, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ЛОГИСТИЧКИ СИСТЕМИ“ ОД
ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР Д-Р ДРАШКО АТАНАСОСКИ,
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 2102-92/7 од 224. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика, одржана на 24.4.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Проф. д-р Биљана Петреска**, Факултет за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип;
- **Проф. д-р Зоран Темелков**, Факултет за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип,

за изготвување на извештај - рецензија на приложениот ракопис „ЛОГИСТИЧКИ СИСТЕМИ“ за студентите на Факултет за туризам и бизнис логистика од **вон. проф. д-р Драшко Атанасоски**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика **го поднесува следниов**

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот „ЛОГИСТИЧКИ СИСТЕМИ“ за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика од **вон. проф. д-р Драшко Атанасоски** е конципиран и пишуван според Наставниот план и програма за предметот Основи на логистика, кој се изучува на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, во прва година, прв семестар, како задолжителен предмет со неделен фонд на часови 3+2+1 и носи 8 кредити. Ракописот кој им е доставен на рецензентите претставува целосен материјал преку кој студентите ќе можат да добијат сознанија потребни за предметната материја, но и ќе може целосно да се реализираат барањата на предметната програма и ЕКТС системот.

Податоци за обемот на ракописот: Содржината на ракописот, кој е наменет за издавање на привремено учебно помагало, е во вид на е-учебник по предметот Основи на логистика. Трудот е пишуван во А4 формат со нормален проред, употребен е фонт Arial и со големина на буквите 11. Ракописот е подготвен според стандардната методологија, а обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Ракописот по обемот и содржината ги задоволува критериумите за е-учебник и кореспондира со бројот на часови на предметот Основи на логистика за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Учебник што обработува иста содржина на УГД досега не е објавена. Нормално материјата од некои поглавја помалку или повеќе е застапена и во другите е-учебници од економските науки, меѓутоа како целина и начин на обработка на материјата ракописот е автентично дело.

Краток опис на содржината: Ракописот е напишан на едноставен и разбирлив јазик со јасна стручна терминологија, прифатлив за студентите.

Материјата е конципирана во неколку поглавја и тоа:

Вовед во логистичките системи, Теоретски и практичен пристап на логистичките системи, Логистички систем, Поим и структура на економско-секторските логистички систем, Примарно значење на логистичките системи, Секундарно значење на логистичките системи, Терцијално значење на логистичките системи, Глобална логистика.

Во првото поглавје е даден краток вовед во логистиката. Авторот дава и кусо објаснување за предметот и задачите на логистиката како научна дисциплина. Во ова поглавје се опфатени објаснувања за настанувањето на основните логистички елементи, даден е краток преглед на функционалните сиситеми во логистиката, карактеристични видови на сиситеми и интеракции во светот.

Второто поглавје дава опис за теоретскиот и практичен пристап на логистичките системи, како и основни термини и дефиниции за клетката со што се олеснува понатамошното следење на текстот.

Третото поглавје ги обработува структурата, карактеристиките и функциите на основните логистички системи.

Четвртото поглавје дава преглед на поимот и структурата на економско-секторските логистички системи како и основни термини и дефиниции за клетката со што се олеснува понатамошното следење на текстот.

Петтото поглавје ги обработува основните сознанија за примарното значење на логистичките системи (основни поими и дефиниции), одделно разработувајќи ги процесите на индустриските логистички системи и нивниот интелектуален капитал.

Шестото поглавје дава вовед во секундарните логистички системи (основни поими и дефиниции), одделно разработувајќи ги процесите на логистичките синцири и логистичките мрежи, додавајќи го описот на мрежните јазли и мрежните очи.

Седмото поглавје поглавје ги обработува структурата, карактеристиките и функциите на основните класи на терцијалното значење на логистичките сиситеми.

Осмото поглавје ги обработува структурата, карактеристиките и функциите на глобалната логистика.

Цитирана е најсовремена литература за оваа проблематика од домашни и странски автори (Европа и САД).

ЗАКЛУЧОК

Материјата обработена во ракописот од е-учебникот со наслов „Логистички системи“ за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика во целост ги задоволува потребите на Наставниот план и програма по предметот Основи на логистика за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Според начинот на елаборирање на материјата, ова учебно помагало ги исполнува сите стандарди на е-учебник поради што сметаме дека ќе им биде од голема корист на студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика во совладувањето на овој предмет.

Рецензентската комисија има особена чест и задоволство да му предложи на **Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип** ракописот „Логистички системи“ за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика од вон. проф. д-р Драшко Атанасоски, да биде издаден како учебно помагало – учебник за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Проф. д-р Биљана Петреска, с.р.
Проф. д-р Зоран Темелков, с.р

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА“ (УЧЕБНИК)
ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р ЗОРИЦА АРСОВА-САРАФИНОВСКА, ДОЦ. Д-Р
МАРИЈА ДАРКОВСКА-СЕРАФИМОВСКА И ПРОФ. Д-Р ТРАЈАН БАЛКАНОВ,
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 2002-77/9 од 240. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 5.5.2020 г., избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **проф. д-р Милка Здравковска**, редовен професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
- **проф. д-р Бистра Ангеловска**, редовен професор на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„КЛИНИЧКА ФАРМАЦИЈА“** (учебник) од **проф. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, доц. д-р Марија Дарковска-Серафимовска и проф. д-р Трајан Балканов**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Предложениот ракопис од проф. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, доц. д-р Марија Дарковска-Серафимовска и проф. д-р Трајан Балканов со наслов „Клиничка фармација“ како учебник за објавување во електронска форма на веб-страницата од Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е наменет за предметот Клиничка фармација, што се слуша во IX семестар, на студиската програма Фармација, на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, со неделен фонд на часови од 3 + 4 + 2.

Ракописот на проф. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, доц. д-р Марија Дарковска-Серафимовска и проф. д-р Трајан Балканов е подготвен според предвидената наставна програма и ја опфаќа наставната материја за курсот Клиничка фармација.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот има вкупно 195 страници (А4 формат, со големината на фонт Arial 11, regular, единечен проред) и, во однос на обемот, ги задоволува основните критериуми за објавување на рецензиран учебник во електронска форма според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Покрај текстот, ракописот содржи и табеларни прикази и слики кои имаат за цел да им помогнат на студентите во совладување на предвидениот материјал и да им го направат учењето полесно и поинтересно.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Овој ракопис ќе биде значаен придонес затоа тоа што досега нема објавен учебник за предметот Клиничка фармација на македонски јазик, кој е наменет за фармацевти и во кој се опфатени сите наставни единици предвидени со оваа програма. Токму затоа, овој учебник се јавува како неопходно учебно помагало за студентите на фармација кој ќе им го олесни совладувањето на наставната содржина. При изработката на овој труд авторите консултирале бројни библиографски

единици кои се однесуваат на современите достигнувања и претставуваат релевантни научни извори, но и литература за понатамошно проширување на сознанијата од областа на клиничката фармација.

Краток опис на содржината: Содржината на учебникот е поделена на 9 поглавја, кои одговараат на посебни наставни единици од областа на клиничката фармација.

На почетокот е дадена содржината со што се олеснува следењето на понудениот материјал. Со кус предговор, авторите ги воведуваат студентите во основната содржина на учебникот, потоа следи детална предметна програма по курсот Клиничка фармација, а на крајот е дадена листа на референци или библиографија (користена литература). Содржината што се презентира во овој учебник е систематизирана во следните поглавја:

Првото поглавје, под наслов Цел и значење на клиничката фармација е наменето да ги запознае студентите со поимот и дефиницијата на клиничка фармација, главната цел и нивоата на дејствување на клиничките фармацевти, нивната улога и задачи во современиот интегриран здравствен систем. Во овој дел, студентите се запознаваат и со концептот на фармацевтска грижа како систем на соработка, фокусиран на пациентот, за постигнување на специфични и позитивни исходи кај пациентот.

Второто поглавје, под наслов Интеракции на лекови, им овозможува на студентите да ги прошират стекнатите знаења за интеракциите на лекови и механизмите на нивно настанување, да ги препознаваат лековите со висок потенцијал за појава на интеракции, како и групите пациенти со зголемен ризик за интеракции на лекови.

Во третото поглавје, под наслов Несакани реакции на лековите, се посветува посебно внимание на несаканите реакции, нивната класификација на тип А и тип Б, најважните фактори на предиспозиција (истовремена примена на повеќе лекови, возраст и пол на пациентите, истовремено присуство на други болести, раса и генетски полиморфизам), механизмите за нивно настанување, утврдување и следење, како и со системот за известување за несакани реакции на лековите. Се воведува и поимот на фараковигиланца на лекови, а се претставува и Националниот центар за фараковигиланца кој функционира во рамките на Агенцијата за лекови и медицински средства.

Во четвртото поглавје, под наслов Клиничка фармакокинетика, се повторуваат и утврдуваат и најважните поими од областа на клиничката фармакологија (на пример, привиден волумен на распределба, клиренс на лекот, константа на брзина на елиминација, полувреме на елиминација, биорасположливост или биодостапност), а се воведува и поимот за клиничка фармакокинетика како примена на фармакокинетиката во широк опсег на клинички случаи и овозможува моделирање на однесувањето на лекот во организмот по примената кај пациентот. Во овој дел се, исто така, претставени и општите принципи при изведување на терапевтски мониторинг на лековите.

Во петтото поглавје, Фармакоекономија, студентите се запознаваат и со основните принципи на фармакоекономијата и управувањето со лекови. Целта е постигнување на оптимален однос помеѓу цената и ефектите на терапијата, притоа земајќи ги предвид етичките вредности кои го ставаат „здравјето на пациентот пред економскиот беневит“. Фармакоекономските методи (анализа на трошокот во однос на користа, анализа на трошокот во однос на ефикасноста, анализа на минимизирање на трошоците, анализа на трошоците во однос на придобивките) се користат да им помогнат на пациентите, болниците, осигурителните компании и на здравствените работници во донесувањето на правилна одлука за тоа кои лекови да бидат избрани за терапија.

Шестото поглавје е посветено на интерпретација на лабораториските резултати, неопходно за успешно функционирање на клиничките фармацевти. Лековите може да предизвикаат абнормални биохемиски резултати. Вообичаено се определуваат неколку параметри истовремено со цел да се утврди клиничката важност и/ или да се елиминираат

неточни вредности кои настануваат при земање или при анализа на примерокот. Во организмот постојат голем број ензими, кои се ослободуваат во серумот како последица од клеточно или ткивно оштетување. Заради тоа определувањето на нивната активност има голема дијагностичка вредност. Хематолошкиот профил е важен дел на лабораториската дијагностика, заради што е претставен во текстот, а прикажани се и други позначајни лабораториски тестови (тестови за следење на антикоагулантна терапија, срцеви маркери, туморски маркери и др.).

Седмото, осмото и деветтото поглавје, под наслов Употреба на лекови кај новороденчиња, Употреба на лекови кај деца и Употреба на лекови кај постари пациенти се посветени на специфичностите при употреба на лекови во различни животни циклуси. Во овие поглавја се претставени препораки за примена на лекови во специфични популациони групи (деца, повозрасни пациенти, новороденчиња...). Фармакокинетските промени кај децата и повозрасните пациенти имаат значајна улога во однос на тоа како лекот се поднесува од организмот и мора да се земат предвид кога се одредува режим на дозирање. Така на пример, тежината и висината на децата се менуваат за многу краток период, а деталите за пациентите (на пример, возраст, телесна маса) мора да бидат точни за да се обезбеди соодветна доза. Од друга страна, постарите луѓе често боледуваат од хронични болести и се главни потрошувачи на лекови. Како последица од стареењето се јавуваат многу физиолошки промени кои влијаат врз апсорпцијата, метаболизмот, врзувањето за плазматски протеини, распределбата и излучувањето на лековите и кои треба да се земат предвид при дозирањето.

На крајот од ракописот се дадени и примери на случаи, со цел студентите да ја вежбаат примената на стекнатото теоретско знаење на реални случаи.

Покрај ова, на крајот од учебникот, во делот Литература се цитираат референците кои користени при изработката на овој учебник, кои истовремено претставуваат и дополнителна информација за оние студенти кои имаат желба да ги прошират сознанијата од областа на клиничката фармација.

Како што потенцираат и авторите во предговорот, овој учебник е подготвен со цел да им помогне на студентите во совладување на предвидениот материјал.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на материјата од областа на клиничката фармација, авторите на овој труд применуваат современи начела и принципи и од методски и од методолошки аспект. Наставните единици се елаборирани системски, децидно и прегледно што е основен предуслов студентите да можат лесно да ја следат, воспримат и разберат суштината на предочената содржина од областа на клиничка фармација. Учебникот претставува значајно учебно помагало, посебно ако се земе предвид дека досега нема објавен комплетен учебник по Клиничка фармација на македонски јазик. Секако, тој е еднакво корисен и за студентите од другите студиските програми, како и веќе дипломираните студенти, како прирачник за брзо повторување и потсетување на претходно наученото.

Од горнаведеното може да се заклучи дека трудот со наслов „Клиничка фармација“ од проф. д-р Зорица Арсова-Сарафиновска, доц. д-р Марија Дарковска Серафимовска и проф. д-р Трајан Балканов ги задоволува основните критериуми за објавување во форма на рецензиран учебник. Поради тоа, како членови на Рецензентската комисија со задоволство им предлагаме на членовите на **Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки во Штип да го прифатат овој труд за објавување како електронски учебник на веб-страницата во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.**

Рецензентска комисија

Проф. д-р Милка Здравковска, с.р

Проф. д-р Бистра Ангеловска, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ“ ОД
ПРОФ. Д-Р САШО ГЕЛЕВ, ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр. 1802-44/5 од 22.4.2020 година донесена на 152. редовна седница на Наставно-научниот совет на Електротехнички факултет, одржана на 22.4.2020 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Влатко Чингоски**, редовен професор на Електротехнички факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип;
- **Д-р Василија Шарац**, редовен професор на Електротехнички факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

за изготвување извештај, рецензија на приложениот ракопис **„ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ“** од проф. д-р Сашко Гелев наменет за студентите на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Електротехнички факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ“ првенствено е наменет за студентите од електротехничката струка на прв циклус студии од сите насоки на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“, како основен учебник по предметот Основи на автоматско управување на насоките Мехатроника и роботика, Автоматика и системско инженерство и Електроенергетика и обновливи извори на енергија, кои се изучуваат во IV семестар од нивните четиригодишни студии. Содржината на учебникот е приспособена на наставните програми по овие предмети со фонд на часови 3+2+2 и комплетно ја покрива материјата предвидена за изучување на предметот Основи на автоматско управување.

Истиот учебник може да го користат и останатите технички факултети на Универзитетот „Гоце Делчев“.

Податоци за обемот на ракописот: Учебникот е напишан на А4 формат, нормален проред, фонт Arial со македонска поддршка, големина на буквите 11 и има вкупно 379 страници. Ракописот, исто така, содржи 171 слика, 517 формули и 15 табели кои се во функција на основниот текстуален материјал. Предложениот обем и содржина ги задоволуваат критериумите според предвидениот број часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. Ракописот е подготвен за да даде и дополнителни сознанија од областите на управување со системите согласно со пропишаните наставни програми и барањата кои се поставуваат пред студентите на Електротехнички факултет. Начинот на изложувањето на материјалот и пристапот кој го користи авторот е во склад со потребите и техничките предзнаења што треба да ги имаат студентите.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Според нашите сознанија, ваква едиција која по обемот и содржината ја обработува проблематиката на управување со

системите, а која е во согласност со актите на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, не е објавена.

Краток опис на содржината: Учебникот е напишан со јасен и разбирлив јазик. Ракописот методолошки е структуриран во дванаесет (12) посебни делови, односно глави, при што секоја глава сама за себе претставува една заокружена целина.

Во **првата глава** на овој учебник се објаснети општите принципи на системите за автоматско управување, опис на поими кои се користат и голем број ефиниции. Во нашата стручна литература, посебно во секојдневната пракса, многу често се користи терминот автоматска регулација (англ. Automatic control), односно контролер (англ. Controller) како замена за автоматско управување, односно управувачки потсистем на системот за автоматско управување. Системот за автоматско управување (САУ) е поширок. Во многу ситуации системите за автоматско управување (САУ) содржат (но не мора) еден или повеќе системи за автоматска регулација (САР), покрај системот за автоматска контрола (надгледување) на процесите. Системите за автоматска регулација (САР) имаат една битна карактеристика врз основа на која функционираат: во нив е заложен принципот на повратна врска (англ.: feedback; руски: обратная связь). Овој принцип на управување врз база на споредба на поставените цели и остварените резултати не е исклучиво човечки изум. Принципот на повратна врска е природен феномен. Терминот повратна врска е близок до терминот адаптација (латин.: adaptatio) односно приспособување (руски: приспособливание).

Втората глава детално ја објаснува алгебрата на блок шемите. Еден од облиците на претставување на системот е структурниот блок дијаграм на кој се прикажани главните променливи на системот, врските помеѓу тие променливи и преносните функции на компонентите на системот. На овој начин претставен систем може да формира релативно сложена структура која содржи повеќе локални повратни врски и повеќе надворешни влијанија. Колку и да е сложена почетната структура можеме да ја сведеме на некои основни структури кои се погодни за конкретна употреба. Користејќи ги основните правила на алгебрата на преносните функции, овие трансформации може многу лесно да се реализираат.

Третата глава дава опис на преносната функција. Преносната функција е еден од начините на математички опис на динамичкото однесување на системот. Главно се користи во теоријата на автоматско управување, комуникација и дигитална обработка на сигналите. Претставува диференцијален оператор, со кој се изразува односот помеѓу влезот и излезот на линеарен стационарен систем. Ако го знаеме влезот во системот и преносната функција, можеме да го реконструираме излезниот сигнал.

Глава четири ги опишува математичките модели на системите. Во анализата и синтезата на САУ се користат квантитативни математички модели кои ја опишуваат физиката на системот. Генерално, динамиката на системот е опишана со обични диференцијални равенки. Овде авторот ги опишува системите кои се: континуални, линеарни, стационарни со концентрирани параметри. Таквите системи се опишуваат со линеарни диференцијални равенки со константни коефициенти.

Во **глава пет** авторот дава осврт на техничките карактеристики на системите за автоматско управување. Техничките барања или спецификации кои се поставуваат на уредите и системите за автоматско управување зависат од објектот (процесот) на управување и перформансите кои треба да се остварат. Покрај тоа, тие барања ги одредуваат и условите и средината во којашто системот за автоматско управување работи.

Во **глава шест** авторот ги опишува динамичките математички модели. При решавање на системите на диференцијални равенки погодно е да се користи Лапласовата трансформација која го поедноставува одредувањето на решението. Доколку САУ е опишан

со систем на нелинеарни диференцијални равенки, пред да се примени Лапласовата трансформација потребно е да се изврши линеаризација. Во пракса системите кои се разгледуваат може да бидат многу комплицирани, или пак нивната природа не е во целост позната и во процесот на моделирање потребно е да се воведат (усвојат) одредени претпоставки, занемарувања и упростувања.

Глава седум ја опишува анализата на САУ во фреквентното подрачје. Анализата на системот со користење на синусна побуда е анализа во фреквентно подрачје. Оваа анализа нуди поинаков поглед на истата работа. Методите во фреквентното подрачје се разликуваат од оние во временското. Фреквентното подрачје ја надополнува можноста за анализа и синтеза на системите за управување, а има свои предности и недостатоци.

Глава осум го објаснува моделирањето на системот во просторот на состојби. Математичкиот модел на системот во просторот на состојба се претставува во вид на множество на диференцијални или диферентни равенки од прв ред. Овие равенки го опишуваат минатото, сегашното и идното однесување на системот. Во равенките фигурираат променливи на состојба кои се дефинираат како минимално множество на променливи набљудувано од времето кое заедно со зададениот влез ја одредуваат состојбата на системот во идно време.

Во **глава девет** авторот детално ја опишува анализата на САУ во просторот на состојба. Познато е дека математичкиот модел во просторот на состојба на системот не ја покажува само динамичката зависност помеѓу влезните и излезните величини, туку содржи и информации за зависноста на однесувањето на системот од почетните услови. Поради тоа однесувањето на состојбата и одзивот (излезите) на системот се состои од две компоненти: слободна и принудна.

Во **глава десет** е објаснета стабилноста на Системите за автоматско управување. Најважна особина на системите за автоматско управување е стабилноста. Генерално барање кое се поставува пред проектантот е да се проектира систем за автоматско управување кој е стабилен. Тоа е основен предуслов за практична примена.

Во **глава единаесет** е дадена оценка на однесувањето на системот врз основа на геометриско место на корените. Геометриско место на корените се континуални криви во s -рамнината по кои се движат корените на карактеристичната равенка при континуална промена на некој параметар на системот, најчесто тоа е засилувањето во повратната врска.

Во **глава дванаесет** се опишани сопствените вредности. Сопствените вредности имаат примена во инженерството при: аналитичко решавање на системи на обични хомогени диференцијални равенки со константни коефициенти; анализа на стабилноста на динамичките системи опишани со обични линеарни диференцијални равенки; решавање на некои оптимизациски проблеми.

На крајот од учебникот е дадена листа на библиографските единици кои авторот ги консултирал и ги користел при пишување на ракописот. Дел од оваа богата литература може да се најде во електронска форма на интернет и може слободно да се користи од страна на читателите за продлабочување на своите знаења од некои области кои се дел од овој ракопис.

Рецензентите при ревизијата на ракописот можеа да констатираат извонредна систематичност во презентирањето на содржините на ракописот. Авторот покажува големо стручно познавање на третираната проблематика, комбинирање на темите и создавање на една суштинска целина која создава простор, не само за запознавање со проблематиката од страна на студентите, туку и за понатамошни анализи, размислувања и продлабочувања на знаењето од управување со системите.

ЗАКЛУЧОК

Овој учебник претставува основа во изучување на тематиката која се однесува на управување со системите-процесите кои се изучуваат како во електротехничките науки, така и во сите други области на управување. Секоја глава е објаснета со голем број на примери преку кои студентите многу полесно може да ја разберат проблематиката која ја изучуваат. Со добро познавање на материјата опишана во овој учебник студентите без тешкотии ќе ја следат наставата во следните семестри.

Врз основа на изложеното може да се заклучи дека предложениот ракопис насловен како „**ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ**“ може со задоволство да биде понуден како учебник согласно со студиските програми и наставните планови по предметот Основи на автоматско управување што се изучува на Електротехничкиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Ракописот од педагошки и стручен аспект поседува потребно стручно и едукативно ниво соодветно за студентите на прв циклус студии.

Оттука, на **Наставно-научниот совет на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип со задоволство му предлагаме ракописот „ОСНОВИ НА АВТОМАТСКО УПРАВУВАЊЕ“ од проф. д-р Сашо Гелев да го прифати како учебник по предметот Основи на автоматско управување на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.**

Рецензенти

Д-р Влатко Чингоски, редовен професор, с.р.
Д-р Василија Шарац, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ ЗА УЧЕБНИК „ПАЦИЕНТИ СО РИЗИК ЗА СТОМАТОЛОШКИ
ИНТЕРВЕНЦИИ“ ОД ПРОФ. Д-Р АНА МИНОВСКА, ПРОФ. Д-Р КИРО
ПАПАКОЧА, АСИСТЕНТ ДОКТОРАНД МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ И
М-Р ОЛИВЕРА ТЕРЗИЕВА-ПЕТРОВСКА,
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, СТОМАТОЛОГИЈА,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствени основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 2002-247/28 од 234. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при УГД - Штип, одржана на 3.12.2019 година, формирана е Рецензентска комисија во состав:

- **Д-р Цена Димова**, редовен професор од областа орална хирургија, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- **Д-р Ивона Ковачевска**, редовен професор од областа дентална патологија, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

за резензија на приложениот ракопис **„Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции“** од **проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска**, учебник наменет за студентите на прв циклус додипломска настава на Студиската програма по дентална медицина на Факултетот за медицински науки при УГД - Штип.

По извршениот преглед на ракописот, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции“ од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска е осмислен, организиран и реализиран според Наставниот план и програма на предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции, кој се изучува на студиите од првиот циклус на додипломска настава на Студиската програма по дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, во IX семестар, со 1+1+1 неделен фонд на часови и 2 кредити.

Ракописот кој е приложен за резензија претставува комплетен материјал претставен во логичка целина преку кој студентите ќе имаат можност да ја изучуваат и совладаат предметната материја, според поставените барања на ЕКТС системот.

Податоци за обемот на ракописот: Содржината на ракописот, кој е наменет за издавање учебник по предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции, е презентираан во текст од вкупно 113 страници, 4 слика и 14 табеларни прикази. Ракописот е приложен во А4 формат со единечен проред, употребен е фонд Arial и со големина на буквите 11. Ракописот е подготвен според стандардниот правилник за техничко уредување, а обемот на содржината ги задоволува критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на ист или сличен наслов: Досега, на овие простори, не постоеше учебник со содржина која се однесува на пациентите со ризик за изведување на стоматолошки интервенции, наменет за студентите по дентална медицина. Паралелно со овој учебник беше оформен и практикум по истиот предмет.

Достапната литература наменета за изучување на предметот на нашите простори е прилично оскудна, се потпира на примена на учебници и учебни помагала од земјите во нашата најблиска околина и пошироко, што на некој начин за студентите претставува дополнителен проблем. Затоа, оформувањето на овој учебник ќе го олесни совладувањето на наставните единици, а со тоа ќе се подобри и квалитетот на наставата од овој особено значаен сегмент на денталната медицина.

Краток опис на содржината: Ракописот е напишан на лесен и разбирлив јазик. Целокупната материја генерално е распределена во логични и соодветно структурирани и конципирани тринаесет поглавја.

Во *првото поглавје* авторите даваат краток осврт на тоа какво е значењето на различните заболувања кои може да претставуваат ризик за изведување на стоматолошките интервенции. Во ова поглавје се опишани и чекорите за правилно дијагностицирање и следење на пациентите со ризик. Опишано е и значењето на анамнезата и различните анамнестички прашања во контекст на различните органски системи. На крајот од ова поглавје табеларно се презентирани нормалните вредности и причините за нарушување и нормалните вредности за различните крвни и биохемиски параметри.

Второто поглавје од учебникот се однесува на АСА класификацијата, односно класификацијата според American Society of Anesthesiologists за проценка на физикалниот статус на пациентите пред изведувањето на хируршките интервенции. Накратко се презентирани сите состојби групирани според оваа класификација. Следува делот кој се однесува на примената на оваа класификација во денталната медицина.

Во *третото поглавје*, именувано како *Аспекти на намалување на стресот*, авторите се фокусираат на начините за редукција и елиминација на стресот при изведувањето на стоматолошките интервенции. На почетокот е дефиниран стресот, а потоа се опишани денталната анксиозност и фобија. Значајно место во ова поглавје е насочено кон премедикација, односно целите и медицинските средства кои се насочени кон редукција на стресот.

Четвртото поглавје се однесува на стоматолошкиот менаџмент на пациентите со дијабетес. На почетокот од ова поглавје е дадена дефиниција за дијабетот, опишани се различните типови на дијабетес и клиничките знаци и симптоми на дијабетот. Во учебникот се дадени и бројните аспекти на влијанието на дијабетот врз оралното здравје. Опишани се и различните аспекти во изведувањето на стоматолошките интервенции кај пациентите со контролиран и неконтролиран дијабетес. На крајот од ова поглавје е опишан хипогликемичниот шок како компликација кај овие лица и можностите за негов третман доколку се случи во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции.

Петтото поглавје се однесува на стоматолошкиот менаџмент на пациентите со епилепсија. На почетокот од ова поглавје е дадена дефиниција за епилепсија, опишани се различните типови на епилептични напади и клиничките знаци, симптомите и терапијата на епилепсијата. Авторите се задржале и на ефектите на епилепсијата врз оралните ткива. Даден е опис на гингивалната хиперплазија предизвикана од примената на фенитоин, како и можностите за нејзин третман. На крајот од поглавјето опишани се причините и активностите кои треба да ги преземат членовите на стоматолошкиот тим доколку се појави епилептичен напад во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции.

Шестото поглавје од учебникот се однесува на стоматолошкиот менаџмент кај пациенти со артериска хипертензија. На почетокот е дадена класификација на тоа што

е хипертензијата, кои се ризик факторите за нејзина појава, кој се симптомите и какви компликации може да даде. Во ова поглавје е опишан методот на мерење на крвниот притисок. Посебен дел од ова поглавје е насочен кон терапијата на артериската хипертензија и влијанието на лековите кои ги користат пациентите врз оралната празнина. На крајот од ова поглавје се опишани и интеракциите на вазоконстрикторното средство од анестетичките раствори со различните лекови и влијанието на артериската хипертензија врз интраоперативното крварење.

Седмото поглавје се однесува на стоматолошкиот менаџмент и третман на лицата со исхемична срцева слабост. Во ова поглавје се опишани состојбите кои се поврзуваат со хроничната исхемија на срцето, *angina pectoris* и акутниот миокарден инфаркт. Во ова поглавје се опишани и ризик факторите и значењето на анамнезата за проценка на ризикот за стоматолошките интервенции. Посебен дел е насочен кон стоматолошките интервенции кај овие лица, компликациите кои може да се јават, активностите кои треба да се преземат при појавата на компликациите и секако превенцијата на овие компликации.

Во рамките на *осмото поглавје* е опишан еден мошне значаен аспект во контекст на пациентите со ризик за стоматолошки интервенции, а тоа е превенцијата на бактерискиот односно инфективниот ендокардитис. Опишани се состојбите, клиничките знаци и симптоми кои се јавуваат при ова инфективна состојба, како и компликациите кои може да настанат. Во делот кој го опишува стоматолошкиот менаџмент на оваа состојба, опишано е значењето на анестетичката постапка, опишани се стоматолошките интервенции кај кои се препорачува антибиотска заштита и секако интервенциите кај кои не е потребна антибиотска профилакса. Користени се најновите сознанија и презентирани се најновите протоколи за антибиотска профилакса презентирани од **Американската асоцијација за срце (АНА)** и **Британското здружение на антимикробната хемотерапија (BSAC)**.

Деветото поглавје е насловено како *Стоматолошки менаџмент на пациенти со опструктивни пулмонални заболувања*. Во ова поглавје се опишани аспектите кои се однесуваат на стоматолошките интервенции кои се изведуваат на пациенти со хронична опструктивна белодробна болест и пациентите со астма. Посебен сегмент е даден на менаџирањето на нападите на астма во текот на стоматолошките интервенции. Во ова поглавје се опишани и ургентните состојби и нивниот третман при аспирација на ситни партикли од усната празнина во текот на стоматолошките интервенции. На крајот од ова поглавје е опишана состојбата на опструктивна апнеа во текот на спиењето и можностите за нејзин третман.

Десеттото поглавје се однесува на стоматолошкиот менаџмент на пациентите со бубрежни заболувања. По голем дел од ова поглавје е насочено кон анатомијата и функциите на бубрезите, како и на болестите кои ги зафаќаат истите. Во ова поглавје се презентирани и компликациите кои настануваат при акутна бубрежна инсуфициенција и за можностите за третман. Посебен дел од ова поглавје се однесува на стоматолошките размислувања и управување со пациентот со хронична бубрежна болест.

Единаесеттото поглавје се однесува на стоматолошкиот менаџмент кај пациенти со краен стадиум на заболување на црниот дроб, односно кај пациентите со црнодробна цироза. На почетокот од поглавјето е дефинирана црнодробната цироза, опишани се ризик факторите, класификацијата и симптомите и знаците на овој стадиум на заболување. Во ова поглавје се презентирани сите компликации на црнодробните заболувања кои може да имаат влијание на стоматолошките интервенции и можностите за нивен третман.

Дванаесеттото поглавје на овој ракопис се однесува на реакциите на лековите и појавата на алергија при користење на истите. Во ова поглавје се опишани четирите типови на лекови кои ги користат стоматолозите кои може да дадат несакани ефекти или пак да предизвикаат алергиска реакција и тоа: анестетици, седатив – хипнотици, лекови против болка и антибиотици. Во ова поглавје се презентирани најчесто користените анестетици

во стоматологијата и несаканите ефекти кои може да ги предизвикаат. Опишани се и несаканите ефекти на најчесто применуваните седативи-хипнотици и анагетичи. На крајот од ова поглавје се опишани и несаканите ефекти, но и најчестите предизвикувачи на алергии од страна на антибиотските медикаменти.

Последното, *дванаесетто поглавје* се однесува на инфективните заболувања. Опишани се најчестите инфективни заболувања кои може да се пренесат во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции, ХИВ, хепатитис Б и Ц, можностите и начините на нивна трансмисија. Посебен дел од ова поглавје е насочено кон превенција од овие инфективни заболувања, преку користење на заштитни маски и ракавици, на процесот на дезинфекција и стерилизација. Освен превенцијата од трансмисија на вирусни заболувања, во ова поглавје е опишана и можноста и превенцијата од ширење на туберкулозата.

Осврнувајќи се кон сите сегменти на овој ракопис, впечатокот е дека тој ја постигнал својата главна цел - студентите да ги стекнат неопходните познавања во проценката на ризикот за изведување на стоматолошките интервенции.

На крајот од овој учебник е презентирана целокупната цитирана литература, која е од понов датум од европско и балканско поднебје.

Врз основа на гореизнесеното, Комисијата го предложува следниов

ЗАКЛУЧОК

Ракописот за учебникот „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции” од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска е целосно адаптиран според наставната материја предвидена во програмата за предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции за студентите на првиот циклус студии на Дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип. Авторите се потрудиле и успеале да ја презентираат материјата на студентите на адекватен начин, за што полесно совладување на методските единици. Со трансформацијата на овој ракопис во учебник студентите на Дентална медицина ќе се здобијат со значаен текст, адаптиран според најновите светски стандарди. И за крај мораме да заклучиме дека приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите за учебник и условите за издавање, пропишани според Правилникот за единствените основни остварувања на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев” – Штип.

Рецензентската комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на **Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки ракописот „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции” од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска да биде издаден како учебник за студентите на Дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип.**

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Цена Димова, редовен професор,
специјалист по орална хирургија, с.р.

Д-р Ивона Ковачевска, редовен професор,
специјалист по болести на заби и ендодонт, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „ПАЦИЕНТИ СО РИЗИК ЗА СТОМАТОЛОШКИ
ИНТЕРВЕНЦИИ-ПРАКТИКУМ“ ОД ПРОФ. Д-Р АНА МИНОВСКА, ПРОФ. Д-Р
КИРО ПАПАКОЧА, АСИСТЕНТ ДОКТОРАНД МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ И М-Р
ОЛИВЕРА ТЕРЗИЕВА-ПЕТРОВСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствени основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 2002-247/29 од 234. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при УГД - Штип, одржана на 3.12.2019 година, формирана е Рецензентска комисија во состав:

- **д-р Цена Димова**, редовен професор од областа орална хирургија, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- **д-р Ивона Ковачевска**, редовен професор од областа дентална патологија, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

за рецензија на приложениот ракопис **„Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции - практикум“** од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска, учебно помагало - практикум наменет за студентите на прв циклус на додипломска настава на Студиската програма по дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

По извршениот преглед на ракописот, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции - практикум“ од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска е концепиран и пишуван според Наставниот план и програма на предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции во делот практична настава, кој се изучува на студиите од првиот циклус додипломска настава на Студиската програма по дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, во IX семестар, со неделен фонд на часови 1+1+1 и 2 кредити. Ракописот кој е доставен е комплетно оформен материјал наменет за студентите со чијашто помош полесно и поефикасно ќе ја совладаат предметната материја, усогласена според концептот на предметната програма и ЕКТС системот.

Податоци за обемот на ракописот: Содржината на ракописот, кој е наменет за издавање практикум по предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции, е презентираан во текст од вкупно 63 страници и 5 табеларни прикази. Ракописот е приложен во А4 формат со единечен проред, употребен е фонд Arial и со големина на буквите 11. Тој е подготвен според апострофираните стандарди, а обемот на содржината ги задоволува критериумите според бројот на часови и одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на ист или сличен наслов: Досега на овие простори не постоеше ниту учебник, ниту било какво учебно помагало со содржина која се однесува на пациентите со ризик за изведување на стоматолошки интервенции, наменет за студентите на Дентална медицина. Паралелно со овој практикум беше оформен и практикум по истиот предмет, со што студентите се здобиваат со целокупен извор на потребните информации за совладување на содржините од предметот. Издавањето на ова учебно помагало ќе го олесни совладувањето на методските единици, задржувајќи се на практичниот аспект на предметот.

Авторите на едноставен начин и со јасен стил близок до оние за кои е наменет ја приложуваат обработената материја. Затоа, оформувањето на овој практикум ќе го олесни совладувањето на наставните единици, а со тоа ќе се подобри и квалитетот на наставата од овој особено значаен сегмент на денталната медицина.

Краток опис на содржината: Целокупната материја генерално е распределена во 12 поглавја организирани под форма вежби. Секоја вежба е многу вешто поделена на два сегменти, прв дел кој е наменет за апсорбирање теоретски знаења и втор дел во којшто е опишано која е целта на вежбата и што е потребно студентите да препознаат или изведат. На овој начин се заокружува целината на секој сегмент, односно вежба.

Во првото поглавје, кое е насловено *Вовед и дефинирање на пациентите со ризик за изведување на стоматолошки интервенции*, детално е опишана причината зошто се изучува овој предмет, кои се пациенти со ризик за изведување на стоматолошки интервенции, зошто одредени состојби носат зголемен ризик по здравјето на пациентите во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции. Во оваа вежба се опишани и причините за модификација на одредените тераписки модалитети при изведувањето на стоматолошките интервенции, како и значењето на анамнезата во откривањето на пациентите со ризик за изведување на стоматолошки интервенции.

Во поглавјето односно вежбата под наслов *Аспекти на намалување на стресот во текот на стоматолошките интервенции* се опишани: ефектите на стресот во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции, денталната фобија и анксиозност, како и причините за прекумерниот страв од стоматолошки интервенции. Опишани се и начините за сузбивање на стресот во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции. Посебен сегмент е насочен кон целите на премедикацијата во контекст на намалување на стресот, а исто така и на начините на премедикација за редукција на стресот во секојдневната стоматолошка пракса.

Во третото поглавје именувано како *Стоматолошки менаџмент кај пациенти со шеќерна болест* е ставен акцент на двете форми на дијабетес и нивните знаци и симптоми, како и на компликациите кои се јавуваат кај пациентите со дијабетес. Направен е опис на оралните промени кој настануваат при дијабетес, како и на клиничките знаци и тераписки модалитети за третирање на хипогликемичниот шок во една стоматолошка ординација. На крајот од поглавјето се опишани и основните постулати во изведувањето на стоматолошките интервенции кај пациентите со дијабетес тип I, дијабетес тип II и кај пациентите со нетретиран дијабетес.

Четвртото поглавје односно четвртата вежба се однесува на *Стоматолошки менаџмент кај пациенти со епилепсија*. Во ова поглавје се презентирани: двете форми на епилепсија и нивните знаци и симптоми, како и оралните промени кои настануваат при епилепсија. Даден е и опис на причините за појава на епилептичен напад во една стоматолошка ординација, како и начините за справување со епилептичен напад во текот на стоматолошките интервенции. Во ова поглавје посебно се издвоени чекорите и постапките во ургентната терапија при појава на епилептичен напад.

Во следното (петто) поглавје под наслов *Стоматолошки менаџмент кај пациенти со артериска хипертензија* авторите се насочиле кон ефектите на артериската хипертензија врз општото и оралното здравје на индивидуите со оваа состојба. Посебен сегмент е насочен кон дијагностиката на артериската хипертензија и различните аспекти во контекст на стоматолошките интервенции кај пациенти со артериска хипертензија. Пред секој студент како задача стои да изврши мерење на крвен притисок.

Шестото поглавје е именувано како *Стоматолошки менаџмент и третман кај пациентите со исхемична срцева болест*. Во оваа вежба се опишани: знаците и симптомите на ангината, како и знаците и симптомите на акутниот миокарден инфаркт. Дадени се и компликациите кои може да настанат при изведување на стоматолошките интервенции кај пациенти со исхемична состојба на срцето. Посебен сегмент заземаат препораките за изведување на стоматолошките интервенции кај пациенти со исхемична состојба на срцето.

Седмата вежба (односно поглавје) е насочена кон стоматолошкиот менаџмент кај пациенти со инфективен ендокардитис. Во ова поглавје авторите ги презентираат состојбите и заболувањата кај кои постои зголемен ризик за појава на инфективен ендокардитис, како и клиничките знаци и симптоми и компликации кои настануваат при инфективниот ендокардитис. Наброени се и интервенциите кај кои е потребна соодветна антибактериска профилакса, а посебен дел се авторите одделиле на начините на спроведување на профилаксата на инфективниот ендокардитис.

Осмото поглавје, односно вежба, го обработува *Стоматолошкиот третман на пациентите со опструктивни пулмонални заболувања*. Во ова поглавје се опишани знаците и симптомите на астмата, влијанието на астмата во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции, како и активностите кои се изведуваат при појава на асматиен напад во текот на стоматолошките интервенции. Авторите при пишувањето на ова поглавје се насочиле и кон знаците и симптомите на хроничната опструктивна белодробна болест, како и на влијанието на ХОББ на изведувањето на стоматолошките интервенции. Во контекст на белодробните заболувања на крајот од оваа вежба се презентирани и активностите кои треба да ги преземе стоматологот при аспирација на туѓо тело во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции.

Следното поглавје, т.е. деветтата вежба е посветена на лекувањето на стоматолошки пациенти со бубрежна болест. Авторите тука се задржале на влијанието на бубрежните заболувања врз изведувањето на стоматолошките интервенции, компликациите кои треба да се земат предвид при изведувањето на стоматолошките интервенции кај лицата со акутни и хронични бубрежни заболувања и на ефектите на дијализата како терапевски модалитет на бубрежните заболувања врз изведувањето на стоматолошките интервенции. Во ова поглавје се опишани и карактеристиките на пациентите со трансплантирани бубрези во контекст на изведувањето на стоматолошките интервенции.

Десеттата вежба се однесува на стоматолошките аспекти при третман на пациенти во краен стадиум на заболување на црниот дроб. Во ова поглавје се опишани: промените кои настануваат на црниот дроб при цирозата, етиолошките фактори за појава на цирозата, како и на ефектите на цирозата кои можат да влијаат на изведувањето на стоматолошките интервенции. Авторите во ова поглавје ги презентирале и можностите и терапевските модалитети за спречување на пролонгано крварење кај пациентите со цироза при изведувањето на стоматолошките интервенции.

Единаесеттото поглавје е насочено кон обработка на несаканите реакции на лекови и алергии. Во ова поглавје е направена презентација на групата на лекови кои најчесто се препишувани од страна стоматолозите. Потоа, следува описот на несаканите ефекти кои ги даваат анестетичките средства кои се користат во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции, како и на несаканите ефекти и алергиските реакции кои

може да настанат во текот на употребата на антибиотиците. Даден и описот на несаканите ефекти и компликации при употребата на седативи и хипнотици, како и на можните интеракции на лековите кои се користат и препишуваат од страна на стоматолозите. Во ова поглавје се опишани и несаканите ефекти и компликации кои настануваат при употреба на лековите против болка.

Стоматолошкиот менаџмент и превенција на инфективните заболувања како важни компоненти при изведувањето на стоматолошките интервенции се обработени во дванесеттата вежба. Всушност, ова поглавје дава опис на можностите за трансмисија на инфективните заболувања во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции, односно на ризикот за трансмисија на ХИВ инфекцијата во текот на стоматолошките интервенции, ризикот за трансмисија на хепатитис Б инфекција во текот на стоматолошките интервенции и ризикот за трансмисија на хепатитис Ц инфекција во текот на стоматолошките интервенции.

Осврнувајќи се кон сите сегменти на овој ракопис, впечатокот е дека тој ја постигнал својата главна цел - студентите со леснотија да ги совладаат основите принципи и успешно да се справуваат со компликациите кои може да настанат во текот на изведувањето на стоматолошките интервенции. Ракописот претставува една добро обработена целина распределена во дванаесет логични сегменти, која на студентите им е претставена многу стручно, а сепак едноставно, со што се задоволени предусловите за лесно меморирање на материјата.

На крајот од овој ракопис е презентирани и целокупната литература која е цитирана и истата е со понов датум од светски размери.

Врз основа на гореизнесеното, Комисијата го предлага следниов

ЗАКЛУЧОК

Ракописот за учебното помагало - практикум „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции - практикум“ од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска е целосно адаптиран според наставната материја предвидена во Програмата за практична настава по предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции за студентите на првиот циклус студии на Дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип. Со многу вештина, прецизно, со јасен и едноставен вокабулар и многу достапен стил авторите успеале да ја доближат материјата до оние за кои е наменета. Со издавањето на овој практикум се остваруваат две битни цели: студентите на Дентална медицина ќе имаат можност да ги совладаат наставните единици од овој предмет, како и полесно и постепено да се воведат во клиничкиот сегмент на стоматологијата. Посебно за одбележување е дека со овој практикум предметот Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции е комплетно покриен од теоретски и практичен аспект.

Рецензентите можат да забележат дека приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите за учебно помагало-практикум и условите за издавање, пропишани според Правилникот за единствените основни остварувања на издавачка дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип. Поради тоа, Рецензентската комисијата има особена чест и задоволство да му предложи на **Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки ракописот „Пациенти со ризик за стоматолошки интервенции - практикум“ од проф. д-р Ана Миновска, проф. д-р Киро Папакоча, асистент докторанд Михајло Петровски и м-р Оливера Терзиева-Петровска да биде издаден како учебно помагало-практикум за студентите на Дентална медицина на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.**

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Цена Димова, редовен професор
специјалист по орална хирургија, с.р.

Д-р Ивона Ковачевска, редовен професор,
специјалист по болести на заби и ендодонт, с.р.

ПРЕГЛЕД
на прифатени теми за изработка на докторски трудови од наставно-научните совети
на докторски студии

Кампус 2				
	Наслов на тема	Одлука	Интерен и екстерен ментор	
1	<p>„Различни методи на импрегнација и полимеризација на смолен систем за производство на термореактивен ткаен препрег“</p> <p>на англиски јазик</p> <p>„Different fabrication methods for deposit and polymerization of the thermoset resin system on fabric“</p>	бр.0206-292/2 од 12.5.2020 г.	<p>редовен проф. д-р Благоја Самакоски</p> <p>редовен проф. д-р Атанас Кочов</p>	Билјана Костадиноска
2	<p>„Алгоритам за планирање на патека кај машини за автоматско полагање на препрег кои во својот дизајн имаат најмалку две редундантни оски“</p> <p>на англиски јазик</p> <p>„Path planning algorithm udes for Automated Prepreg Placement machines that are designed with at least two redundant axes“</p>	бр.0206-291/3 од 12.5.2020 г.	<p>проф. д-р Владимир Дуковски</p> <p>редовен професор д-р Христијан Мицкоски</p>	Дијана Цветкоска
3	<p>„Дизајнирање, анализа и развој на софтверски модел за предикција на дијабетесот и клиничко менаџирање на дијабетесот и нејзините ресурси“</p> <p>на англиски јазик</p> <p>„Design, analysis and development of software model for prediction of diabetes and clinical management of diabetes and its resources“</p>	бр.0206-291/4 од 12.5.2020 г.	<p>вон. проф. д-р Александар Крстев</p> <p>проф. д-р Беким Фетаји</p>	Линдита Локу

Кампус 3				
1	<p>„Компаративна анализа на клиничкиот потенцијал и безбедност на различни тригери на финална ооцитна матурација кај пациентки со ризик од појава на синдром на хиперстимулација во процесот на вонтелесно оплодување“</p> <p>на англиски јазик</p> <p>„Comparative analysis of clinical potential and safety for different types of final oocytes maturations in patients with risk for development of ovarian hyper stimulation syndrome in in vitro fertilization“</p>	бр. 0206-286/4 од 5.5.2020 г.	<p>редовен професор д-р Светлана Јовевска</p> <p>редовен професор д-р Јасмина Поповиќ</p>	<p>Емилија Петановска- Костова</p>

ПРЕГЛЕД
на наслови на теми за изработка на магистерски и специјалистички трудови
одобрени од наставно-научниот совет на единицата

ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ		
1.	Наслов на тема	Важноста на имунофлуориметриската метода DELFIA во раната дијагностика и скрининг на конгениталниот хипотироидизам
	Одлука бр.	2002-77/55 од 5.5.2020 г.
	Ментор	Проф. д-р Невенка Величкова
	Кандидат	Величе Николова
2.	Наслов на тема	Нега, третман и едукација на респираторни заболувања во Општина Кочани во период од 2014 до 2019 година
	Одлука бр.	2002-44/20 од 6.2.2020 г.
	Ментор	Проф. д-р Гордана Панова
	Кандидат	Гоце Марков
3.	Наслов на тема	Сестринска нега на пациенти со акутен инфаркт на миокардот пред и после перкутана коронарна интервенција
	Одлука бр.	2002-44/20 од 6.2.2020 г.
	Ментор	Проф. д-р Гордана Панова
	Кандидат	Весна Станчевска
4.	Наслов на тема	Улогата на медицинската сестра при примената на интегративната медицина во третманот на пациенти со нефролитијаза
	Одлука бр.	2002-44/20 од 6.2.2020 г.
	Ментор	Проф. д-р Гордана Панова
	Кандидат	Лидија Јаниќ